

เรื่อง

สู่สังคมสมานฉันท์

กลุ่มที่ 4

การประสานความขัดแย้งในด้านแรงงานของไทย

แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยในสังคมสมานฉันท์

โดย พันธุ์กิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร

สิทธิแรงงานในกระแสโลกภัยวัตน์พัฒนา

โดย บัณฑิตย์ ชนชัยเศรษฐุติ

การปฏิรูปการแรงงานสัมพันธ์ไทย : การจัดการระบบทวิภาคี ไตรภาคี และพหุภาคี ณ ระดับชาติ
ระดับกลาง และระดับสถานประกอบการ

โดย โชคชัย สุทธาเวศ

สมานฉันท์แรงงาน-บทบาทและสถานภาพของแรงงานสตรีไทย

โดย พิมลพรรณ อิศรภักดี

การอยู่ร่วมกันอย่างสماโนฉันท์กับกลุ่มนคนตามแนวชายแดนและแรงงานต่างด้าว

โดย ยงยุทธ แฉล้มวงศ์ และ สุปรานี เชยชม

ร่วมจัดโดย

มูลนิธิชัยพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงแรงงาน

และ

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

เรื่อง

สู่สังคมสมานฉันท์

กลุ่มที่ 4

การประสานความขัดแย้งในด้านแรงงานของไทย

แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยในสังคมสมานฉันท์

Non-Thai Workers in Social Harmony

โดย

รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ร่วมจัดโดย

มูลนิธิชัยพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงแรงงาน

และ

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

สารบัญ

หน้า

ความนำ	1
สังคมไทยมีลักษณะเป็น “สังคมสมานฉันท์” หรือไม่ ? เพราะเหตุใด ?	1
แนวคิดในการนิยามคำว่า “แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย” ในสังคมไทย.....	2
แรงงานสัญชาติไทยที่ตกเป็นแรงงานต่างด้าวในสังคมสมานฉันท์ของรัฐไทย	7
แนวคิดในการจำแนกประเภทของแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย.....	9
แรงงานที่มีสัญชาติข้องรัฐต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทย : ทั้งที่กลมากลืนแล้วและเข้ามาใหม่.....	9
การจำแนกแรงงานที่ไร้สัญชาติในต่างประเทศที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย.....	10
แรงงานไร้รัฐในต่างประเทศที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย	11
แรงงานที่ไร้รัฐเข้าของสัญชาติแต่รัฐไทยยอมให้สิทธิอาศัย.....	12
แรงงานเชื้อชาติไทยในเดินแดนที่รัฐไทยเสียให้รัฐพม่า	13
การไม่ยอมรับให้คนต่างด้าวที่หนีภัยความดายในค่ายพักพิงทำงานโดยชอบด้วยกฎหมาย	
เป็นนโยบายที่เหมาะสมแล้วหรือ ?	15
ทำไม่ต้องใช้แนวคิดสมานฉันท์ในการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ?	15
ทำไมคนในประเทศไทยเพื่อนบ้านเจ้มีความรู้สึกด้านลบต่อเรา ?	17
ผลที่คาดว่าจะได้รับหากมีการเปิดพื้นที่ในสังคมสมานฉันท์แก่แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย.....	17
การปรับกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับคนต่างด้าวที่ทำงานในประเทศไทย เพื่อสร้างสังคมสมานฉันท์	
สำหรับแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย	18
กฎหมายไทยยอมรับให้คนต่างด้าวที่ยากจนและด้อยการศึกษาเข้ามาทำงานในประเทศไทย หรือไม่ ?	19
รัฐบาลไทยแก้ปัญหาความขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือในตลาดแรงงานไทยอย่างไร ?	20
การยอมรับให้แรงงานไร้ฝีมือมีสิทธิอาศัยในพื้นที่ที่มีการจ้างแรงงาน โดยยังถือว่า เป็นคนเข้าเมือง	
ที่ผิดกฎหมาย เป็นการกระทำที่ขัดต่อแนวคิดสมานฉันท์หรือไม่ ?	21
คนต่างด้าวที่ร่ำรวยและมีการศึกษาดีไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมจริงหรือ ?	21
การไม่ยอมแยกแยะแรงงานต่างด้าวไร้สัญชาติออกจากแรงงานต่างด้าวที่มีสัญชาตินั้น เป็นนโยบายของรัฐไทย	
ที่ถูกต้องแล้วหรือ ?	22
ความส่งท้าย	22

แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยในสังคมสมานฉันท์

รศ.ดร.พันธุ์กิจพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนกร²

ความนำ

ท่ามกลางความขัดแย้งที่มีอยู่อย่างมากภายในสังคมไทย ปัญหาของแรงงานที่ไม่มีสัญชาติเป็นอีกปัญหาที่สร้างรอยร้าวในความรู้สึกสมานฉันท์ระหว่างมวลมนุษยชาติในสังคมไทย แม้ว่า ในหลายปีที่ผ่านมา ความรู้สึกรังเกียจเดียดชั้นที่ระหว่างคนที่ถือบัตรประจำตัวคนสัญชาติไทยและแรงงานต่างชาติไรซ์มีอึค์ ปรากฏในบางส่วนของสังคมไทย และนโยบายของรัฐบาลในบางช่วงเวลาอีกด้วย ไม่มีลักษณะมนุษย์นิยม เท่าที่ควร แต่ในปัจจุบัน เราสังเกตว่า ความรู้สึกสมานฉันท์นิยมและมนุษย์นิยมปรากฏตัวมากขึ้นในทัศนคติ ของคนสัญชาติไทยและบุคคลในฝ่ายรัฐไทย

ผู้เขียนเห็นด้วยกับ TDRI³ ว่า “ปัญหาความขัดแย้งทางด้านแรงงานเป็นปัญหาที่ยังสามารถดูแล ไม่ให้บานปลายกลายเป็นความขัดแย้งในสังคมอย่างรุนแรงได้ แต่อย่างไรก็ต้องไม่ได้หมายความว่าปัญหาเหล่านี้จะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงในอนาคต ซึ่งการบานปลายของปัญหานี้ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็เป็นอุทกหրณ์ที่ดีในเรื่องนี้ ดังนั้นถึงแม้ว่าปัญหาต่างๆ ยังไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง แต่ก็ควรหยิบยกปัญหาหลักๆ ขึ้นมาพิจารณาเพื่อสร้างความเข้าใจให้มากขึ้น และป้องกันไม่ให้ปัญหาเหล่านี้ เป็นชนวนนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมที่รุนแรงในอนาคต”

เมื่อได้รับการทบทวนให้เขียนเรื่องที่เกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยและแนวคิดสมานฉันท์ ผู้เขียนจึงตอบกลับในทันทีที่จะเขียนถึงแนวคิดสมานฉันท์ในสังคมไทยที่เกี่ยวกับการทำงานของ “มนุษย์” ที่ไม่มีสัญชาติ หรือถูกเชื่อว่า ไม่มีสัญชาติไทย

สังคมไทยมีลักษณะเป็น “สังคมสมานฉันท์” หรือไม่ ? เพาะเหตุใด ?

คงจะปฏิเสธได้ยากว่า สังคมไทยไม่มีลักษณะเป็น “สังคมสมานฉันท์” ทั้งนี้ เพราะในความคิดทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมของคนในสังคมไทย ดูจะไม่นิยมในความขัดแย้ง ความรุนแรง และความไม่ยุติธรรม นอกจากนั้น หากเรามาพิจารณาในระบบกฎหมายของประเทศไทย เราจะตระหนักในแนวคิด

¹ งานเขียนเพื่อเสนอในการสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๔๘ “สู่สังคมสมานฉันท์” (Toward Social Harmony) ในวันเสาร์และอาทิตย์ที่ ๒๖ – ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ จัดโดย TDRI ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ชั้น ๑๐ ถนนเทียน จังหวัดชลบุรี

² รองศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

³ ตั้งเป้าหมายในเอกสารเชิงร่วมการสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๔๘ “สู่สังคมสมานฉันท์” (Toward Social Harmony) ในวันเสาร์และอาทิตย์ที่ ๒๖ – ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ จัดโดย TDRI ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ชั้น ๑๐ ถนนเทียน จังหวัดชลบุรี

“มนุษย์นิยม” อาย่างชัดเจน ดังจะเห็นว่า มาตรา ๔ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ “ได้บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” และนอกจากนั้น ความสมานฉันท์นิยมของประเทศไทยยังเห็นได้จากการที่ประเทศไทยได้ตัดสินใจที่จะเข้าเป็นภาคีสมาชิก ของสหประชาชาติ พัฒรถนิรหาระหว่างประเทศดังกล่าวຍ้อมทำให้ประเทศไทยยอมจะต้องถูกผูกพันให้ เคารพในหลักสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในมาตรา ๕๕ - ๕๕ แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ ค.ศ.๑๙๕๕ และใน ปฏิญญาสากระดับสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.๑๙๘๖ ซึ่งถูกขยายความต่อไปอีกด้วยกติกรรมระหว่างประเทศว่า ด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.๑๙๖๖ และกติกรรมระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ.๑๙๖๖

ในสังคมที่ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน แนวคิดสมานฉันท์ยอมเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับอย่าง ปฏิเสธไม่ได้ และความรุนแรงต่อมนุษย์จึงเป็นข้อห้ามที่เด็ดขาดดังนั้น เราจึงต้องพยายามเชื่อให้ได้ว่า สังคมไทย ไม่มีลักษณะเป็น “สังคมสมานฉันท์” แม้ในบางสถานการณ์ เราจะประสบกับความนิยมที่จะใช้ความรุนแรง ในการจัดการความล้มเหลวอยู่บ้าง

ดังนั้น จึงต้องสรุปว่า การใช้ความรุนแรงต่อแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยจึงเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ใน สังคมไทย การไม่เคารพสิทธิมนุษยชนของแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยจึงเป็นการกระทำที่ขัดต่อแนวคิด สมานฉันท์ และอย่างแน่นอนที่สุด ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายที่สูงสุดของประเทศไทย และขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศที่ผูกพันประเทศไทยอย่างไม่อาจมีข้อโต้แย้งได้

รัฐไทยจึงต้องพยายามอย่างที่สุดที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของแรงงานที่ไม่มีสัญชาติ ไทย ทุกมองประชองรัฐไทยยอมจะต้องพยายามใช้สมานฉันท์นิยมในการจัดการสถานการณ์ต่างที่เกี่ยวข้อง กับแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย

ปัญหาที่จะหยิบยกขึ้นมาพิจารณาต่อไปมืออุ๊ ๒ ปัญหา กล่าวคือ (๑) โครงสร้างแรงงานที่ไม่มี สัญชาติไทย? และ (๒) แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยได้ถูกปฏิบัติอย่างสมานฉันท์นิยมหรือไม่? แล้วจะ ทำอย่างไรกัน หากสมานฉันท์นิยมไม่เกิดขึ้นแก่แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยในสังคมสมานฉันท์ของประเทศไทย?

แนวคิดในการนิยามคำว่า “แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย” ในสังคมไทย

มนุษย์ทุกคนก็คือแรงงาน หากเราจะคิดแบบง่าย มนุษย์ทุกคน ก็ต้องทำงาน เพียงแต่จะมีรายจ้าง หรือไม่? เพียงแต่จะได้รับค่าจ้างเป็นตัวเงินหรือไม่? ซึ่งการคิดอย่างนี้ ก็ไม่น่าจะผิด แต่ในความสำคัญของเรื่อง นั้น เรามักศึกษาปัญหาการใช้แรงงานของมนุษย์โดยให้ความสำคัญต่อการใช้แรงงานของคนด้อยโอกาส กล่าวคือ การใช้แรงงานของกรรมกรไรฝีมือ การใช้แรงงานของชาวนาชาวไร่ที่ด้อยการศึกษาในชนบท ดังนั้น เมื่อเราใช้คำว่า “แรงงาน” เราจึงคิดถึงแต่แรงงานไรฝีมือ หรือถ้าเราคิดถึง “แรงงานต่างด้าว” เราอาจจะ คิดถึงเพียงแค่แรงงานต่างด้าวที่มีความผิดกฎหมายว่าด้วยการเข้าเมือง เพราะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาใน ประเทศไทยหรือมีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการทำงาน เพราะไม่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทย

ในที่นี้ เรายังคงนิยามคำว่า “แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย” ตามธรรมนูงเรื่องและตามความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ของภาครัฐไทยซึ่งมีหน้าที่ในการรับรองสิทธิในสัญชาติไทยของบุคคล

หากเราเชื่อว่า รัฐไทยเป็นนิติรัฐ เรา ก็จะต้องเชื่อว่า สำหรับประเทศไทย เรื่องของสัญชาติเป็นเรื่องของนิติศาสตร์ และในเรื่องใดที่กฎหมายให้อำนาจแก่องค์กรของฝ่ายบริหารของรัฐที่จะพิจารณาเป็นนโยบายต่อไป ในประเด็นดังกล่าวนั้น ก็จะเป็นเรื่องของรัฐศาสตร์

โดยการพิจารณากฎหมายไทยที่มีผลในเรื่องนี้ การใช้แนวคิดด้านนิติศาสตร์ในการนิยามคำว่า “แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย” หรือ “แรงงานต่างด้าว” ในสังคมนั้น มีความเป็นไปได้อยู่ ๒ ทาง กล่าวคือ (๑) ดูจากกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติไทย และ (๒) ดูจากกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

ข้อเท็จจริงที่ชี้ว่า บุคคลมีสัญชาติไทยภายใต้กฎหมายไทยว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

ในทางปฏิบัติ เมื่อเจ้าหน้าที่ของกรมการปกครองทราบว่า บุคคลใดมีสัญชาติไทย เจ้าหน้าที่ดังกล่าวก็มีหน้าที่ที่จะต้องนำชื่อและข้อมูลของบุคคลดังกล่าวบันทึกลงในทะเบียนราษฎรของรัฐไทยที่จัดทำขึ้นสำหรับคนสัญชาติไทย กล่าวคือ ทร.๑⁴ จะเห็นว่า เจ้าหน้าที่ของกรมการปกครองจะต้องใช้กฎหมายว่าด้วยสัญชาติเป็นแนบทินการพิจารณาว่า จะต้องยอมรับสิทธิในสัญชาติไทยของบุคคลได้^๕

โดยหลักการ ปัญหาในทางปฏิบัติจึงไม่น่าจะเกิดขึ้น แต่โดยความเป็นจริง เรายพบเสมอว่า มีความเป็นไปได้ที่บุคคลธรรมดاجะอ้างว่า ตนมีสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ แต่นายทะเบียนราษฎร ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของกรมการปกครองไม่เชื่อในพยานหลักฐานที่เอกสารนี้ จึงปฏิเสธที่จะบันทึกชื่อของบุคคลดังกล่าวในทะเบียนราษฎรในสถานะของ “คนสัญชาติไทย”

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า โดยหลักนิติศาสตร์และหลักรัฐศาสตร์ ข้อเท็จจริงที่ทำให้กรมการปกครองต้องยอมรับบันทึกว่า บุคคลมีสัญชาติไทย และบันทึกใน ทร.๑ ก็คือ ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของ การได้สัญชาติไทยที่ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติไทย ซึ่งเป็นกฎหมาย Jarvis Act ประเพณี⁵ ในยุคดั้นของรัฐไทย และดังแต่ พ.ศ.๒๔๕๕ ก็เริ่มมีการประมวลกฎหมาย Jarvis Act ประเพณีดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษร⁶

⁴ มาตรา ๓๖ แห่ง พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๔๓๔ ประกอบกับข้อ ๔๙ แห่งระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๔๓๕

⁵ ซึ่งในหลวงรัชกาลที่ ๖ ทรงเรียก “กฎหมาย Jarvis Act ประเพณีในเรื่องสัญชาติ” ว่า “มูลนิธิธรรมประเพณี” (โปรดดูอوارมกนกของ พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ.๒๔๕๖)

⁶ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๓ ชุด กล่าวคือ ชุดแรกประกอบด้วย (๑) พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๕๖ และ (๒) พ.ร.บ.แปลงชาติ ร.ศ.๑๓๐ (พ.ศ.๒๔๕๕) ชุดที่สอง ประกอบด้วย (๑) พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๕๕ (๒) พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๔๕๖ (๓) พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๔๕๗ (๔) พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๔๕๗ ชุดที่สาม ประกอบด้วย (๑) พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๕๐ (๒) ประกาศคณะกรรมการปฏิริบุบบันทึก ๓๗ ลงวันที่ ๑๘ ทันวาคม พ.ศ.๒๔๑๕ (๓) พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๔๓๕ และ (๔) พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๔๕๖

เพื่อความเข้าใจในสถานการณ์จริงที่เกิดในสังคมไทยเกี่ยวกับแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย ก็จะต้องทราบว่า มนุษย์ในลักษณะใดที่กฎหมายไทยไม่เห็นว่า เป็นแรงงานที่มีสัญชาติไทย จึงต้องมาศึกษาถึงข้อเท็จจริงที่ชี้ว่า บุคคลมีสัญชาติไทยภายใต้กฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติต่อไป

ข้อเท็จจริงที่ชี้ว่า บุคคลมีสัญชาติไทยภายใต้กฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติ

โดยพิจารณาจากวิัฒนาการของกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติไทย⁷ ในการพิจารณาจากกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติไทย “คนสัญชาติไทย” ก็คือ บุคคลธรรมดายึดมีข้อเท็จจริงดัง ๑๖ สถานการณ์ต่อไปนี้

(๑) ในขณะที่เกิด มีบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเป็นคนสัญชาติไทย⁸ หรือ

(๒) ในขณะที่เกิด มีมารดาเป็นคนสัญชาติไทย⁹ หรือ

(๓) เกิดในประเทศไทยโดยมีบิดาที่มีชอบด้วยกฎหมายเป็นคนสัญชาติไทย¹⁰ หรือ

(๔) เกิดในประเทศไทยในขณะที่บิดาและมารดาต่างด้าวซึ่งมีสถานะบุคคลตามกฎหมายเป็น “คนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อาศัยอยู่ภารภรในประเทศไทย”¹¹ ซึ่งจะสังเกตจากข้อเท็จจริงที่บิดาและมารดาถือใบเดินท่องยุทธ์ที่ออกตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองและใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวที่ออกตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนคนต่างด้าว หรือ

(๕) เกิดในประเทศไทยก่อนวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๕ จากบิดามารดาที่เกิดในประเทศไทย¹² หรือ

⁷ พันธุ์กิจพิร์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, การจัดสรรงอกนกในทางระหว่างประเทศ, ภาคที่ ๑, ใน : กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล, กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์วิทยุชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๓๘.

⁸ โดยมุลนิธิธรรมประเพณี หรือโดยผลของมาตรการ ๓ (๑) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๕๖ หรือโดยผลของมาตรการ ๗ (๑) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ หรือ โดยผลของมาตรการ ๗ (๑) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๕๕ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๖ หรือ โดยผลของมาตรการ ๗ (๑) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๕๕ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๓๗ หรือโดยผลของมาตรการ ๗ (๑) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๘ หรือ โดยผลของมาตรการ ๗ (๑) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๙ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๓๐

⁹ โดยมุลนิธิธรรมประเพณี หรือโดยผลของมาตรการ ๓ (๒) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๕๖ หรือโดยผลของมาตรการ ๗ (๒) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ หรือ โดยผลของมาตรการ ๗ (๒) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๕๕ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๖ หรือ โดยผลของมาตรการ ๗ (๒) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๕๕ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๓๗ หรือโดยผลของมาตรการ ๗ (๒) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๘ หรือ โดยผลของมาตรการ ๗ (๒) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๙ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๓๐ ประกอบกับมาตรการ ๑๐ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕

¹⁰ โดยผลของมาตรการ ๓ (๓) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๕๖ หรือโดยผลของมาตรการ ๗ (๓) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ หรือ โดยผลของมาตรการ ๗ (๓) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๕๕ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๖ หรือ โดยผลของมาตรการ ๗ (๓) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๕๕ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๓๗ หรือ โดยผลของมาตรการ ๗ (๓) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๘ หรือ โดยผลของมาตรการ ๗ (๓) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๙ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๓๐ ประกอบกับมาตรการ ๑๑ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕

¹¹ โดยข้อกฎหมายเดียวกับในเชิงอรรถที่ผ่านมา

¹² โดยข้อกฎหมายเดียวกับในเชิงอรรถที่ผ่านมา

(๖) มีคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอนุญาตให้ได้สัญชาติไทยโดยหลักคิดเด่นเพรากิตในประเทศไทย¹³ หรือ

(๗) เป็นหญิงต่างด้าวที่สมรสตามกฎหมายกับชายสัญชาติไทยก่อนวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๓¹⁴ หรือ

(๘) เป็นหญิงต่างด้าวที่มีสถานะเป็นภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของชายที่ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติก่อนวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๙๕¹⁵

(๙) มีคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอนุญาตให้ได้สัญชาติไทยโดยการสมรสเพรากิตตามกฎหมายกับชายสัญชาติไทย¹⁶ หรือ

(๑๐) มีคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอนุญาตให้ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติเพรากิตเป็นบุคคลบรรลุนิติภาวะที่มีศักยภาพ¹⁷ ที่จะมีความกลมกลืนกับสังคมไทย¹⁸ หรือ

(๑๑) เป็นบุคคลผู้เยาว์ที่บิดาที่ชอบด้วยกฎหมายได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติก่อนวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๙๕²⁰

¹³ โดยผลของประกาศคณะปฏิวัตินับที่ ๓๓๗ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๑๕ หรือ โดยผลของมาตรา ๗ ทวี วรรค ๒ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๐๘ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ประกอบกับมาตรา ๑๑ วรรค ๒ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ (สำหรับบุคคลที่เกิดก่อนวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๕ และร้องขอสัญชาติไทยเมื่อประกาศคณะปฏิวัตินับที่ ๓๓๗ สิ้นผลแล้ว กล่าวคือ ตั้งแต่วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๕) หรือ โดยผลของ มาตรา ๗ ทวี วรรค ๒ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๐๘ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เท่านั้น (สำหรับบุคคลที่เกิดตั้งแต่วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๕)

¹⁴ โดยผลของมาตรา ๓ (๕) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๙๙ หรือโดยผลของมาตรา ๘ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๕

¹⁵ โดยผลของมาตรา ๓ (๕) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๙๙ ประกอบกับมาตรา ๑๒ แห่ง พ.ร.บ.แปลงชาติ ร.ศ.๑๓๐

¹⁶ โดยผลของมาตรา ๘ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๑) พ.ศ.๒๕๐๓ หรือ โดยผลของมาตรา ๘ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๕

¹⁷ โดยผลของพระบรมราชโองการ หรือโดยผลของโดยผลของมาตรา ๓ (๕) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๙๙ ประกอบกับมาตรา ๖ แห่ง พ.ร.บ.แปลงชาติ ร.ศ.๑๓๐ หรือโดยผลของมาตรา ๙ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ หรือ โดยผลของมาตรา ๘ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๑) พ.ศ.๒๕๙๖ หรือ โดยผลของมาตรา ๘ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๙๙ หรือโดยผลของมาตรา ๑๐ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๕

¹⁸ ตัวอย่างของกรณีที่มีศักยภาพที่จะกลมกลืนกับสังคมไทย กล่าวคือ (ก) ทำกุณประโยชน์ให้แก่ประเทศไทย หรือ (ข) เป็นบุตรที่บรรลุนิติภาวะของบิดามารดาที่แปลงสัญชาติไทยหรือกลับคืนสัญชาติไทย หรือ (ค) เคยมีสัญชาติไทย

¹⁹ โดยผลของพระบรมราชโองการ หรือโดยผลของโดยผลของมาตรา ๓ (๕) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๙๙ ประกอบกับมาตรา ๘ แห่ง พ.ร.บ.แปลงชาติ ร.ศ.๑๓๐ หรือโดยผลของมาตรา ๑๐ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๑) พ.ศ.๒๕๙๖ หรือ โดยผลของมาตรา ๑๐ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๙๙ หรือโดยผลของมาตรา ๑๑ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๓๕

²⁰ โดยผลของมาตรา ๓ (๕) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๙๙ ประกอบกับมาตรา ๑๓ ทวี วรรค ๑ แห่ง พ.ร.บ.แปลงชาติ ร.ศ.๑๓๐

(๑๒) มีคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอนุญาตให้ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติเพาะเป็นบุคคลผู้เยาว์ที่บิดาหรือมารดาธารองขอให้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติตามบิดาหรือ²¹มารดา

โดยสรุป เรายพบว่า ในปัจจุบัน มนุษย์ที่มีความสัมพันธ์โดยการเกิดอย่างแท้จริงกับดินแดนไทย²² และประชาราชไทย²³ ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิดโดยผลอัตโนมัติของกฎหมาย ไม่จำเป็นต้องไปใช้หลักรัฐศาสตร์ในการพิจารณาให้สัญชาติแก่มนุษย์ผู้นั้นเลย แต่หากมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์ภายหลังการเกิดกับดินแดนไทยหรือประชาราชไทย การได้สัญชาติก็จะเป็นไปได้หากมีความกลมกลืนกับสังคมไทยทางสังคมและวัฒนธรรม โดยผู้บังคับใช้ก็ไม่ได้ห้ามมีความกลมกลืนกับสังคมไทยทางสังคมและวัฒนธรรม โดยผู้บังคับใช้ก็ไม่ได้ห้ามมีความกลมกลืนกับสังคมไทยทางสังคมและวัฒนธรรม โดยผู้บังคับใช้ก็ไม่ได้ห้ามมีความกลมกลืนกับสังคมไทยทางสังคมและวัฒนธรรม จึงเห็นว่า หลักรัฐศาสตร์จะถูกนำมาใช้ในการกำหนดให้สัญชาติไทยก็เพียงในกรณีของมนุษย์ที่มีจุดเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงกับประเทศไทยภายหลังการเกิด

ดังนั้น โดยหลักการ ปัญหาการนิยามว่า ใครเป็นแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยนั้น เป็นสิ่งที่ชัดเจน และศาลไทยก็มีประสบการณ์ยาวนานในการชี้ว่า มนุษย์คนใดมีจุดเกี่ยวกับประเทศไทยหรือไม่? จุดเกี่ยวข้องนั้นแท้จริงแค่ไหน? อาจทำให้ได้สัญชาติไทยในลักษณะใด?

แต่ในความเป็นจริง มีมนุษย์จำนวนไม่น้อยที่ไม่มีข้อเท็จจริงที่กฎหมายกำหนดว่า เป็นคนสัญชาติไทย แต่มีเชื้อในทะเบียนราชภรรในสถานะของคนสัญชาติไทย และในขณะเดียวกัน มีมนุษย์จำนวนไม่น้อยที่มีข้อเท็จจริงที่กฎหมายกำหนดว่า เป็นคนสัญชาติไทย แต่มีเชื้อในทะเบียนราชภรรในสถานะของคนต่างด้าว หรืออาจตกหล่นจากไประบบทะเบียนราชภรรไทย กล้ายเป็น “บุคคลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียนราชภรร” กล่าวคือ ตกเป็น “คนไร้รัฐ” หรือ “คนไร้สัญชาติ” ซึ่งเราจะศึกษาในรายละเอียดต่อไป แรงงานประเภทหลังนี้ จัดว่าเป็นแรงงานต่างด้าว และเป็นแรงงานต่างด้าวที่ด้อยโอกาสอย่างยิ่ง และเมื่อมนุษย์ที่มีสัญชาติไทย ต้องถูกถือเป็นคนต่างด้าว ตกเป็นคนไร้รัฐหรือคนไร้สัญชาติ ชีวิตของเขานั้นย่อมได้รับผลกระทบสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง เพราะสัญชาติไทยเป็นเงื่อนไขในการบริโภคสิทธิที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ในสังคมไทย การแก้ไขปัญหาของมนุษย์กลุ่มนี้ย่อมต้องการการจัดการแบบสมานฉันท์นิยมอย่างยิ่ง และเมื่อสมานฉันท์นิยมมิได้เกิด ความแตกแยกของพลเมืองในด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจย่อมเกิดขึ้น ดังที่เราเห็นในสถานการณ์ภาคใต้สุดของประเทศไทย

จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงกรณีที่มีการละเมิดสิทธิในสัญชาติไทยของมนุษย์กลุ่มนี้ในสังคมไทย จนทำให้แรงงานที่มีสัญชาติไทย กล้ายเป็นแรงงานต่างด้าว

²¹ โดยผลของมาตรา ๑๖ วรรค ๒ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๕๐๘

²² กล่าวคือ เกิดในประเทศไทยจากบิดามารดาที่มีสิทธิอาศัยปั้นเลี้ยงและภาครัฐในประเทศไทย

²³ กล่าวคือ บิดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือมารดาเป็นคนสัญชาติไทยในขณะที่บุตรเกิด

แรงงานสัญชาติไทยที่ตกเป็นแรงงานต่างด้าวในสังคมสมานฉันท์ของรัฐไทย

ตัวอย่างของกรณีพิพาทดังกล่าว ก็คือ กรณีตามคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดเมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๘ ซึ่งชาวบ้านแม่อาย ๙๖๖ คนฟ้องกรรมการปกครองเป็นจำเลยที่ ๑ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจำเลยที่ ๒ และนายอ่ำเกอแม่อายเป็นจำเลยที่ ๓ ซึ่งคดีดังกล่าวใช้เวลาพิจารณา ๓ ปี และในขณะที่ยังไม่มีคำพิพากษา ชาวบ้านแม่อายที่เชื่อว่าตนเองเป็นคนสัญชาติไทย²⁴ แต่ถูกปฏิเสธสิทธิในสัญชาติไทยในทะเบียนราชภัฏถูกปฏิบัติจากส่วนราชการของรัฐดังสมേือนหนึ่งเป็น “คนต่างด้าว”²⁵ และเมื่อเข้าทำงาน เขายังมีสถานะเป็น “แรงงานต่างด้าว” ในมุมมองของส่วนราชการและนายจ้าง แม้ภายหลังที่ศาลปกครองตัดสินว่า เขายังมีสถานะเป็นคนสัญชาติไทย กระบวนการเยียวยาความเสียหายให้แก่ชาวบ้านทั้งหมดในวันนี้ ก็ยังไม่แล้วเสร็จลง

ในปัจจุบัน แม้ศาลปกครองจะได้แสดงให้กรรมการปกครองเห็นแล้วว่า การจะนิยามความเป็นคนสัญชาติไทยนั้นจะต้องเป็นไปตามกฎหมายไทยว่าด้วยสัญชาติ และฝ่ายปกครองจะพิจารณาข้อเท็จจริงของเอกสารโดยไม่เปิดโอกาสให้ฝ่ายประชาชนที่มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสโต้แย้งนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายปกครอง กรรมการปกครองจะเพิกถอนชื่อบุคคลออกจากทะเบียนราชภัฏและแก้ไขสถานะบุคคลโดยการพิจารณาฝ่ายเดียวไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังปรากฏมีการต่อสู้ของบุคคลที่เชื่อว่า ตนมีสัญชาติไทย แต่ถูกฝ่ายราชการถือว่า เป็นคนต่างด้าว ในหลายพื้นที่ บุคคลเหล่านี้อาจไม่มีจุดเกาะเกี่ยวกับรัฐต่างประเทศได้โดยหรืออาจมีความเกี่ยวข้องบางประการกับรัฐต่างประเทศ ซึ่งความสัมพันธ์กับรัฐต่างประเทศนั้นอาจนำไปสู่การมีสัญชาติของรัฐต่างประเทศนั้นหรือไม่ก็ได้

บุคคลในสถานการณ์ดังกล่าวมักจะตกเป็นคนไร้รัฐหรือคนไร้สัญชาติ อย่างน้อยโดยข้อเท็จจริง (De Facto Stateless Person or Nationalityless Person) และเมื่อศาลมีคำพิพากษาระบุสูงสุดของรัฐยอมรับว่า บุคคลนี้มีสัญชาติไทย ความเป็นคนไร้รัฐหรือคนไร้สัญชาติ ก็จะสิ้นสุด สถานะความเป็นคนชาติหรือคนสัญชาติไทย (national) ก็จะเริ่มต้นสำหรับเขา แต่ในกรณีที่ศาลปกครองหรือฝ่ายบริหารสูงสุดของรัฐก็ไม่เชื่อในความเป็นคนสัญชาติไทยของบุคคล พวกเขาก็จะถูกเป็น “คนไร้รัฐหรือคนไร้สัญชาติ โดยข้อกฎหมาย (De Jure Stateless Person or Nationalityless Person) นั้นก็หมายความต่อไปว่า พวกเขามีสถานะเป็นคนต่างด้าวในประเทศไทย พวกเขาก็อาจมีสถานะเป็นคนไร้สัญชาติ ตราบท่าที่รัฐไทยหรือรัฐอื่นได้ไม่ตัดสินใจให้สัญชาติแก่เข้าสักสัญชาติหนึ่ง

²⁴ พันธุ์พิพิธ์ กานุจนะจิตรา สายสุนทร, ปัญหาคนไร้สัญชาติที่แม่อาย : พวกเขายังเป็นคนสัญชาติพม่าจริงหรือ ? , มติชนรายวันเมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ.๒๕๔๘

http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?l=1&s_id=78&d_id=81

²⁵ สิทธิพ. ภู่นิพ., กรณีศึกษานางสาวนิท นามทอง : การเยียวยาความเสียหายให้กับถูกขังตามบัตรประจำตัวผู้คนที่ถูกถอนชื่อออกจากทะเบียนราชภัฏ (ทร.๑๑) และพิริช่องลับเข้าสู่ทะเบียนราชภัฏ (ทร.๑๒) อีกครั้ง โดยผลของการพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด. วันอาทิตย์ที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๘

http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?l=1&s_id=211&d_id=211

เมื่อบุคคลหนึ่งเชื่อว่า ตนเองมีข้อเท็จจริงที่แสดงถึงความเป็นคนสัญชาติไทย แต่ไม่อาจแสดงหลักฐานให้อำเภอหรือศาลยอมรับได้ บุคคลนี้ย่อมจะต้องเจ็บปวดร้าวอย่างยิ่ง ยกตัวอย่างเช่น กรณีนายอนันต์ หุ่มแพง²⁶ ซึ่งเกิดที่อำเภอราษฎร์ จังหวัดนครพนมจากบิดาที่มีสัญชาติไทยและมารดาซึ่งเป็นคนสัญชาติลาว ถ้าเข้าสามารถมีพยานหลักฐานได้ตามข้อเท็จจริงว่า เขายกติในประเทศไทยจากบิดาสัญชาติไทย ก็จะไม่มีใครปฏิเสธความเป็นคนสัญชาติไทยโดยการเกิดของเขายังไง เขายกติในประเทศไทยจากบิดาสัญชาติไทย ก็จะไม่มีเอกสารใดๆ ของรัฐไทยเพื่อรับรองว่า เขายกติที่ไหน ? มีใครเป็นบิดามารดา ? และในวันนี้ เมื่อบิดาก็เสียชีวิตลงแล้ว โอกาสที่จะพิสูจน์ว่า เขายกติในประเทศไทยโดยการตรวจโดยการตรวจ DNA ก็สิ้นสุดลง พยานหลักฐานที่มีอยู่สำหรับการพิสูจน์สัญชาติไทย ก็คือ การรับรองของคนในหมู่บ้านทั้งหมู่บ้านว่า เขายกติที่อำเภอราษฎร์พนมจากบิดาซึ่งเป็นคนสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นเอง คนในชุมชนเห็นการอยู่กันกันจังหวัดสามีภริยาของบิดามารดาของเขายกติทั้งชุมชนเห็นว่า márada ของเขายกติ ตั้งครรภ์ และคลอดเขายกติมา ในวันนี้ เขายกติในอำเภอราษฎร์พนมเพิ่มชื่อของเขายกติในทะเบียนบ้านของบิดาในฐานะคนสัญชาติไทยซึ่งเกิดที่อำเภอราษฎร์พนมและเป็นบุตรของบิดา แต่ปลัดอำเภอที่เป็นนายทะเบียนรายชื่อรับรองลังเล เพราะเขายังไม่มีสูดิบตรเพื่อรับรองการเกิดของเขายกติ ปลัดอำเภอต้องการพยานบุคคลที่เป็นข้าราชการระดับสัญญาบัตรเพื่อรับรองตั้งกล่าว

จึงไม่มีโอกาสที่จะผลักไส้อนันต์ไปเป็นคนสัญชาติลาว เพราะการพิสูจน์สัญชาติลาวยังทำไม่ได้เนื่องจากมารดาของอนันต์ได้เสียชีวิตลงไปนานแล้ว ไม่ปรากฏชื่อของมารดาในทะเบียนรายชื่อรัฐบาลลาว

จากวันที่อนันต์เกิดจนถึงวันนี้ เขายังมีอายุ ๓๖ ปี แต่ไม่ปรากฏมีชื่อของเขายกติในทะเบียนรายชื่อไทยหรือในทะเบียนรายชื่อรัฐได้เลยบนโลก เขายกติเป็นคนไร้รัฐ ในขณะที่นายสมชายเพื่อนที่โถมด้วยกันถือบัตรประจำตัวคนสัญชาติไทย และมีชื่อยอยู่ในทะเบียนรายชื่อไทย สมชายไม่ได้เป็นคนไร้รัฐ แต่อนันต์เป็นคนไร้รัฐและมีสถานะเป็นคนต่างด้าว อนันต์เสียใจมากที่ถูกถือเป็นคนต่างด้าว เพราะเขายกติเป็นคนไทยเขากลายเป็น “แรงงานต่างด้าว” ทั้งที่มีบิดาสัญชาติไทยและเกิดในประเทศไทย

หากเราใช้แนวคิดส่วนจันทร์ในการแก้ไขปัญหาความไม่รัฐของอนันต์ ปัญหาของเขาก็จะมีทางออก แล้วการปกครองควรจะใช้แนวคิดส่วนจันทร์ในการรับฟังพยานหลักฐานของนายอนันต์ หุ่มแพงหรือไม่ ? การไม่ใช้ส่วนจันทร์นิยมก็คือ การไม่ร้อนหนากับความไม่มีตัวตนของมนุษย์คนหนึ่ง เป็นประการแรก นอกเหนือนั้น ความทุกข์ร้อนของอนันต์นำมาซึ่งความทุกข์ร้อนของภริยาของอนันต์ซึ่งมีสัญชาติไทย มนุษย์คนที่สองที่รั่วран ในที่สุด บุตรชายของอนันต์ มนุษย์คนที่สาม ถึงเขายังอาจได้รับสัญชาติไทยโดยหลักสิบสายโลหิตจากการด่าและดินแดน แต่เขาก็เดือดร้อนที่บิดairess ในประเทศไทยก็ขาดโอกาสที่จะได้ความดีงามจากประชารชนหนึ่งอย่างสูงสุด เพราะเขานั้นถูกบันทึกศักยภาพในการทำกิจกรรมที่ดีงามให้กับสังคมอย่างเต็มประสิทธิภาพ ไม่มีครัวเรือนผลตีจากความไม่รัฐของ

²⁶ เป็นกรณีหนึ่งในสองร้อยกรณีศึกษาเกี่ยวกับคนไร้รัฐคนไร้สัญชาติในประเทศไทย โดย โครงการวิจัยและพัฒนา “เด็กไร้รัฐ” ใน พ.ศ.๒๕๕๗ – ๒๕๕๘ โดยการสนับสนุนของมูลนิธิสาธารณะสุขแห่งชาติ

อนันต์ แท่หากเราใช้แนวคิดสमานฉันก์ในการยอมรับความเป็นคนสัญชาติไทยของอนันต์ล่ะ ! ไดรบังละจะเสียประโยชน์ การมีคนสัญชาติไทยเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่งเป็นภัยต่อสังคมจริงหรือ ?

เมื่อเราต้องการกล่าวถึงแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยครั้งใด ขอให้เราทราบนักว่า ในนิยามนี้ ประกอบ
มีคนสัญชาติไทยโดยข้อเท็จจริงของประชาสังคมที่ลูกถือเป็น “แรงงานต่างด้าว” โดยการกระทำของรัฐไทย
เองที่ขาดแนวคิดสมานฉันท์ แม้สาเหตุที่คนสัญชาติไทยตกเป็นคนต่างด้าวนั้นอาจมีมาจากการหลบหนีอาชญากรรมสาเหตุ
อาทิ การตอกหล่นจากการสำรวจทางทะเบียนราชภูมิของบรรพบุรุษจนทำให้บุตรหลานขาดหลักฐานที่จะ
พิสูจน์ความเป็นคนสัญชาติไทย อาทิ กรณีของนายอนันต์ บุญแพง หรือการถูกถอนชื่อออกจากทะเบียน
ราชภูมิโดยนายอ้าเงอโดยไม่เข้าถึงและเข้าใจในประวัติซุမชน อาทิ กรณีของคนไร้สัญชาติที่แม่อายใน
ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๔๕ – ๒๕๔๘ แต่ทุกสาเหตุมีการกล้ายกัน กล่าวคือ คนไร้สัญชาตินั้นมีพยานซุมชน
ว่า มีสัญชาติไทย เเต่ไร้พยานเอกสารมหาชนที่รัฐออกมารับรองว่า มีสัญชาติไทย แนวคิดสมานฉันท์ที่ควร
นำมาแก้ไขปัญหาแรงงานไร้สัญชาติโดยข้อเท็จจริงกสุ่มนี้ จึงน่าจะเริ่มต้นจากการรับฟังพยานซุมชนและ
ไม่ให้ความสำคัญมากเกินไปแก่พยานเอกสารมหาชน ซึ่งก็จะสามารถทำให้แรงงานที่ไร้สัญชาติจนตกเป็น
แรงงานต่างด้าวนั้น กล้ายกนิมามเป็นแรงงานสัญชาติไทย

แนวคิดในการจำแนกประเภทของแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย

นอกจากนั้น เมื่อเรามาพิจารณาที่ความไม่มีสัญชาติไทยของแรงงาน เรายังอาจจะจำแนกปัญหาออกได้เป็น ๒ ลักษณะ ก่อว่าคือ (๑) แรงงานที่มีสัญชาติของรัฐได้รัฐหนึ่งในประชาคมระหว่างประเทศ และ (๒) แรงงานที่ไม่มีสัญชาติที่ยอมพำนักมาในประเทศไทย ก่อว่าคือ แรงงานดังกล่าวไม่มีสัญชาติของรัฐใดๆ ในประชาคมระหว่างประเทศ

นอกจากนั้น เมื่อเราพิจารณาแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย การจำแนกประเภทของแรงงานดังกล่าวอาจทำได้ออกโดยการพิจารณาถึงความกลมกลืนกับสังคม เนื่องจากปัจจัยนี้มักเป็นกุญแจที่สำคัญที่รัฐมักใช้ในการเลือกปฏิบัติต่อคนต่างด้าวในประเทศไทยของตน รัฐย่อมมีนโยบายที่เอื้ออาทรและสามารถจัดหต่อแรงงานที่กลมกลืนกับสังคมไทยแล้วมากกว่าต่อแรงงานที่เพิ่งเข้ามาใหม่และยังไม่กลมกลืน

แรงงานที่มีสัญชาติของรัฐต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทย : ทั้งที่กลมกลืนแล้ว และเข้ามาใหม่

เมื่อแรกล่าวถึงคนต่างด้าวสำหรับรัฐได้รู้หนึ่ง เรายาถึง “คนต่างด้าวที่เข้าเมืองมา” แต่เมื่อเข้ามาอาศัยในรัฐนั้น แต่ลูกหลานชั้นต่อๆ ไป ย่อมจะเป็นคนต่างด้าวที่มีถิ่นกำเนิดในรัฐนั้น ในส่วนของประเทศไทย ก็ปรากฏว่าการเข้ามาในประเทศไทยของคนต่างด้าวที่มีสัญชาติของรัฐต่างประเทศมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา ตลอดจนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและกลาง แต่อาจไม่หนาแน่นมากเท่าในยุคปัจจุบัน แรงงานที่มีสัญชาติของรัฐต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทยมีทั้งที่เป็นเป็นแรงงานมีฝีมือและไรฝีมือ นอกจานั้น ยังมีทั้งที่เข้าเมืองถูกกฎหมายและเข้าเมืองผิดกฎหมาย และยังมีทั้งที่ทำงานถูกกฎหมายและทำงานผิดกฎหมาย

ในส่วนที่เป็นแรงงานมีฝีมือนั้น มักจะเป็นแรงงานที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย จำนวนหนึ่งได้ขออนุญาตทำงานโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่อีกจำนวนหนึ่งซึ่งไม่น่าจะน้อย มีสถานการณ์ทำงานที่ผิดกฎหมาย เนื่องจากไม่ได้ขออนุญาตทำงานหรือทำงานไม่ตรงตามที่ขออนุญาตทำงาน ในสถานการณ์หลังนี้ จึงอาจเข้าทำงานในสาขาอาชีพที่ส่วนใหญ่สำหรับคนสัญชาติไทย การเข้ามาของคนเหล่านี้จึงเป็นการแย่งอาชีพคนสัญชาติไทย จัดเป็นภาระทางเศรษฐกิจแก่สังคมไทย

แต่ในส่วนแรงงานไร้มือที่มีสัญชาตินั้น ทั้งหมดเป็นคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แต่ด้วยว่า รัฐบาลมีนโยบายตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๔ เป็นต้นมาที่จะยอมรับให้สิทธิ์ทำงานแก่คนต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย เนื่องประเทศไทยขาดแคลนแรงงานไร้มือในบางสาขาอาชีพในระดับค่าจ้างงานที่นายจ้างในประเทศไทย จะเป็นแนวคิดอื้ออาثرและแนวคิดสมานฉันห์หรือไม่ ? ที่ผลักดันให้ประเทศไทยยอมรับรองสิทธิ์ในการทำงานของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านสามประเทศ ก่อรากคือ ประเทศพม่า ประเทศลาว และประเทศกัมพูชา แต่ขอเท็จจริง ในสังคมไทยวันนี้ แม้จะปราบกฎหมายโดยจัดการแรงงานต่างสัญชาติที่เอื้ออาทรและสมานฉันห์ไม่น้อย อาทิ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๗ แต่ก็ปรากฏมีการขึ้นทะเบียนของแรงงานมีแรงงานต่างสัญชาติไร้มือกลุ่มหนึ่งกับการจัดทำงานไทย ในขณะที่อิกกิลุ่มยังคงเป็นแรงงานที่ทำงานผิดกฎหมาย เพราะไม่ยอมขึ้นทะเบียนแรงงานหรือเพรpareเข้ามาหลังจากที่การขึ้นทะเบียนแรงงานสิ้นสุดลง

ความพยายามจัดระบบการทำงานของแรงงานต่างสัญชาติที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านมีในระดับกฎหมายระหว่างประเทศอีกด้วย ดังจะเห็นจากการเกิดขึ้นของความตกลงระหว่างประเทศในเรื่องการจ้างแรงงานต่างสัญชาติกับ ๓ ประเทศ ก่อรากคือ (๑) บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย กับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๕ (๒) บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาว่าด้วยความร่วมมือด้านการจ้างแรงงาน ทำ ณ เดียงจันทร์ สามารถนรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๖ และ (๓) บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหภาพพม่าว่าด้วยความร่วมมือในการจ้างแรงงาน ณ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๑ เดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๖

การจำแนกแรงงานที่ไร้สัญชาติในต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทย

ในประการต่อมา เราตระหนักรในการปราบปรามตัวของแรงงานไร้สัญชาติในประเทศไทยเพื่อบ้านที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นจำนวนไม่น้อย แต่เมื่อเรามองไปที่แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยกลุ่มนี้ เราจะมีคำตอบเดียวสำหรับพวกเขาว่าไม่ได้โดย มีสถานการณ์ที่หลากหลายและซับซ้อนในแต่ละกลุ่ม ซึ่งเราอาจจะจำแนกแรงงานไร้สัญชาติในประเทศไทยออกเป็น ๒ กลุ่ม ก่อรากคือ (๑) แรงงานที่ไร้ทั้งรัฐเจ้าของสัญชาติ และรัฐที่ยอมให้สิทธิอาศัย และ (๒) แรงงานที่ไร้รัฐเจ้าของสัญชาติแต่ไม่ไร้รัฐที่ยอมให้สิทธิอาศัย

แรงงานไร้รัฐในต่างประเทศที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย

แรงงานไร้รัฐ ก็คือ คนไร้รัฐ (Stateless Person)²⁷ พวกรเข้าไม่เพียงแค่ไร้สัญชาติ (Nationalityless person)²⁸ แต่ยังไร้รัฐเจ้าของดินแดนที่ยืนยомให้สิทธิที่จะอาศัยอยู่ พวกรเข้าจึงไม่มีสถานะบุคคลที่ชอบด้วยกฎหมายในรัฐใดเลยบนโลก เป็น “คนเดือน” ในทุกรัฐ ไม่เป็นคนสัญชาติ (national) ของรัฐใดเลย ไม่เป็นพลเมือง (citizen) ของรัฐใดเลย ไม่เป็นราษฎร (civilian) ของรัฐใดเลย ดังนั้น พวกรเข้าจึงไม่มีชื่อในทะเบียนราษฎรของรัฐใดเลย มักเกิดคำถามขึ้นเสมอมากว่า ยังมีคนที่ไร้ทั้งสัญชาติและภูมิลำเนาอีกหรือในโลกใบนี้ ? ยังมีบุคคลในสถานการณ์นี้อยู่อีกในตอนได้ของประเทศไทยนั่น ประเทศไทย ประเทศไทย ประเทศกัมพูชา และประเทศพม่า

ตัวอย่างที่อาจนำเสนอ ก็คือ กรณีของนายพน เซิงเป็นกะหรี่ยงที่เกิดในประเทศไทยพม่า เขาไม่เคยมีชื่อในทะเบียนราษฎรของประเทศไทยพม่า ตั้งแต่เกิด กล่าวคือ ใน พ.ศ.๒๕๓๐ จนถึงปัจจุบัน เขายังมาเรียนที่โรงเรียนต่างชาติแคนท์สันผิงตั้งแต่ยังเป็นเด็กชาย และเข้ามาทำงานในประเทศไทยเสมอๆ เมื่อว่างานจากการทำงานทำสวน เข้าไปฯ กลับฯ ระหว่างบ้านของเขานั้นพม่าและอำเภอสวนผิง ตราบจนมีการทำห่อกระซับหุ้นบ้านของเขานั้นใน พ.ศ.๒๕๔๐ และทหารพมาเริ่มเข้ามายังหมู่บ้านของเขานั้น พม่า มีการเกณฑ์แรงงานและภาระภาษีมิเตี้ยถูกหักออกจากเงินเดือนของเขานั้น จนกระทั่งหักหมด เขากลับบ้านในพม่าไม่ได้ เขายังต้องขออาศัยญาติอยู่ที่อำเภอสวนผิง เขายังคงหวังที่จะกลับบ้านในพม่า วันนี้ เขายังเป็นแรงงานไร้รัฐที่ทำงานในประเทศไทย โดยระยะเวลาที่เขายังคงอยู่ในประเทศไทยนั้น ยังไม่ถึง ๑๐ ปี แต่เขายังเป็นกะหรี่ยงตามแนวชายแดน เรียนหนังสือในโรงเรียนไทย เขายังคงเป็นแรงงานที่มีความกลมกลืนกับสังคมไทยแล้วหรือยัง ?

สำหรับคนไร้รัฐที่อพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้ว จนกลมกลืนกับสังคมไทยทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม พวกรเขามาแล้วนี้อาจมีบุตรหลานเป็นคนสัญชาติไทยก็เป็นไป พวกรเขายังจะมีสถานะเป็นคนเข้าเมืองถูกหรือผิดก็เป็นได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะปรับตัวกับสังคมใจและรับรู้โอกาสทางกฎหมายที่จะทำให้ตนมีสถานะทางกฎหมายไทยที่ดีที่สุด

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา รัฐไทยได้มีนโยบายจำนวนหนึ่งที่ยอมรับที่จะให้สิทธิอาชญาแก่คนไร้รัฐที่อพยพเข้ามาและไม่อาจส่งกลับได้ จึงเป็นผลให้บุคคลดังกล่าวจำนวนหนึ่งมีสถานะบุคคลที่ชอบด้วยกฎหมายในรัฐไทย มีสถานะเป็น “ราษฎรไทย” ด้วยปรากฏชื่อในทะเบียนราษฎรของรัฐไทย ในกลุ่มที่มีความสามารถกลมกลืนกับสังคมไทยทางสังคมและวัฒนธรรม ก็จะได้รับสิทธิอาชญาอยู่ถาวรสະนิเทศและมีชื่อในทะเบียนราษฎรของรัฐไทยประเภท พร.๑๔ แต่ในกลุ่มที่ยังไม่มีความสามารถกลมกลืนดังกล่าว ก็อาจได้รับสิทธิอาชญาเพียง

²⁷ พันธุ์พิพิธ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, ข้อเสนอแนะในการจัดการปัญหาคนไร้สัญชาติในประเทศไทย, เอกสารภายในโครงการวิจัยผลกระทบของความไร้รัฐและความไร้สัญชาติของเด็ก เยาวชน และครอบครัวในสังคมไทย : การตรวจสอบปัญหาและแนวคิดในการแก้ไขปัญหา ต่อที่ประชุม “สถานะเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาบุคคลไร้สัญชาติในประเทศไทย” ในวันพุธที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๗ เวลา ๑๔.๐๐ น. ณ ห้องประชุมวิจิตรวิทยาการ สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ ท่านเนยบรัฐบาล

²⁸ พันธุ์พิพิธ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, การยอมรับให้คนต่างด้าวสมกลมกลืนในสังคมไทย: ข้อสำรวจกฎหมาย ปัญหา และทางเลือกนโยบาย, งานวิจัยเสนอต่อ สถาบันปี พ.ศ.๒๕๕๐

ชั่วคราวและมีชื่อในทะเบียนราชบุรุษของรัฐไทยประภาค ทร.๓ ถ้าเป็นคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้สิทธิอาศัยในลักษณะที่มิใช่แรงงานต่างด้าว หรือ ทร.๓๘/๑ สำหรับคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้สิทธิอาศัยที่แสดงตนเป็นแรงงานต่างด้าว หรือ ทร.๓๙ ก. สำหรับคนต่างด้าวที่แสดงตนเป็นบุคคลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียนราชบุรุษ

ขอให้สังเกตว่า สำหรับแรงงานไร้สัญชาติกลุ่มนี้ คงเหลือแต่ปัญหาความไร้สัญชาติเท่านั้นที่ต้องแก้ไขต่อไป

แรงงานที่ไร้รัฐเจ้าของสัญชาติแต่รัฐไทยยอมให้สิทธิอาศัย

เนื่องจากประเทศไทยได้กล่าวเป็นตลาดแรงงานสำหรับคนไร้รัฐจำนวนไม่น้อยมาตั้งแต่ต่อนกลางของสมัยรัตนโกสินธ์ จึงมีคนต่างด้าวที่อพยพเข้ามายังประเทศไทยนานแล้ว หลายชาติพันธุ์ ที่สำคัญๆ อาทิ จีน อินเดีย เวียดนาม รวมตลอดถึงกลุ่มชาติพันธุ์บันพันธุ์สูงในประเทศพม่าอีกด้วย คนต่างด้าวที่กลมกลืนกับสังคมไทยจำนวนมากมีสถานะเป็น “แรงงานที่ไร้รัฐเจ้าของสัญชาติแต่รัฐไทยยอมให้สิทธิอาศัย”

ตัวอย่างที่ชัดเจน ก็คือ กรณีของนายกิมเชิง คนเชื้อชาติที่อพยพเข้ามายังอาชญากรรมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและลำน้ำสาขา มนุษย์กลุ่มดังกล่าวที่เกิดและดังกรากในตอนได้ของประเทศไทยจีน มนุษย์เชื้อชาติจีนดังกล่าวปรากฏตัวในประเทศไทยด้วยแต่ก่อนที่จะเกิดการก่อตั้ง “รัฐชาติสมัยใหม่ (Modern Nation State) บนแผ่นดินจีน จึงต้องตระหนักว่า แม้มีเชื้อชาติจีน แต่ก็ไม่มีชื่อในทะเบียนราชบุรุษของรัฐจีนในวินาทีที่พวกเขามาเคลื่อนตัวลงมาทางด้านใต้ดังกรากใหม่บันแยนดินไทย กลุ่มคนจีนที่เกิดในประเทศไทยจาก “คนจีนนอก” ก่อนวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ.๒๔๕๖ ย่อมไม่มีสัญชาติ แต่คนที่เกิดตั้งแต่วันที่ดังกล่าวเป็นต้นมา ย่อมจะมีสัญชาติไทยโดยการเกิดโดยหลักดินแดน ทั้งนี้ เป็นปีตามมาตรา ๓ (๓) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.๒๔๕๖ ซึ่งเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรไทยว่าด้วยสัญชาติไทยที่รัชกาลที่ ๖ พระราชทานให้แก่สังคมไทย

ในส่วน “คนจีนนอก” กล่าวก็คือ คนจีนที่เกิดนอกประเทศไทยแล้วเดินทางเข้ามายังประเทศไทยนั้น หากเป็นคนจีนนอกที่เข้ามาก่อนวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๗๐ บุคคลดังกล่าวจะมีสถานะบุคคลตามกฎหมายเป็น “คนต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกกฎหมายและมีสิทธิอาศัยอย่างถาวรในประเทศไทย” ทั้งนี้ เป็นไปโดยผลของ พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ.๒๔๗๐ ซึ่งเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรไทยฉบับแรกว่าด้วยคนต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทย จะด้องสังเกตว่า คนจีนนอกที่เข้ามาในยุคหนึ่น น่าจะมีสัญชาติจีน แต่ก็อาจจะไม่มีชื่อในทะเบียนราชบุรุษไทย เมื่อพวกเขารอดอยู่ในสภาพของคนที่พิสูจน์ความเป็นคนสัญชาติจีนไม่ได้ และไม่มีสัญชาติของประเทศไทยโดยเด็ดขาด เขายังไร้สัญชาติ แต่พวกเขามิได้ไร้สัญชาติไทยยอมรับให้เข้าห้องถ่ายไปขึ้นทะเบียนเป็น “คนต่างด้าวของประเทศไทย” ซึ่งมีสถานะเป็นราชบุรุษไทย กล่าวก็คือ มีชื่อในทะเบียนราชบุรุษของรัฐไทย ประภาค ทร.๑๔ จึงมีรัฐไทยเป็นรัฐเจ้าของถิ่นอันเป็นภูมิลำเนาของตน พากเข้าจีบไม่ไร้รัฐโดยสิ้นเชิง แต่เมื่อใดที่เข้าได้รับการยอมรับจากรัฐจีนในสถานะคนสัญชาติ พากเขาก็จะปรับเปลี่ยนมาเป็น “คนสัญชาติที่มีภูมิลำเนาในประเทศไทย” และบุตรของพากเขาก็จะมี “สองสัญชาติ” กล่าวก็คือ สัญชาติจีน และสัญชาติไทย”

โดยสรุป เรายังคงเห็นได้ว่า กลุ่มคนอินอกแห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยานี้เป็นแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย แต่มีเชื้อในทะเบียนราชภรัตน์ไทย และในวันนี้ หากเข้าได้แปลงสัญชาติเป็นไทยแล้วในเวลาต่อมา พวกราก็คือ “คนสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ” แต่หากยัง พวกราก ก็คือ พ่อแม่หรือปู่ย่าตายายของคนสัญชาติไทย พวกรากมีเชื้อในทะเบียนราชภรัตน์ไทยประเกทอยู่ถาวร พวกรากมีสิทธิอาศัยในประเทศไทย พวกรากได้รับผลดีจากการความสามารถแห่งนิยมอย่างมากของรัฐไทย แต่อย่างไรก็ตาม โดยหลัก เขาก็ยังไม่มีสิทธิถือครองที่ดินในประเทศไทย เขาก็ยังไม่มีเสรีภาพในการเลือกที่จะทำงานได้ในสาขาวิชาชีพตามใจชอบ เขายังทำงานในลักษณะที่แบ่งอาชีพคนสัญชาติไทยไม่ได้

ขอให้ทราบว่า แรงงานที่ไร้สัญชาติและมีสิทธิอาศัยในประเทศไทย ย้อมมีสิทธิทางแรงงานในลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากแรงงานที่มีสัญชาติ เพียงแค่ความเป็นคนไร้สัญชาติยอมได้รับผลที่เอื้ออาทร จากรัฐไทยมากกว่าแรงงานที่มีสัญชาติ และความกลมกลืนกับสังคมไทยหากมี ย้อมจะนำมาซึ่งความเป็นไปได้ที่จะได้รับสัญชาติไทย ซึ่งปรากฏชัดในยุทธศาสตร์จัดการสิทธิและสถานะบุคคลซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสภากวามมั่นคงแห่งชาติเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๘ และจากคณะกรรมการรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๘

แรงงานเชื้อชาติไทยในดินแดนที่รัฐไทยเสียให้รัฐพม่า

แรงงานที่ไม่มีสัญชาติจากต่างประเทศอิกกุ่ม ก็คือ คนไทยพลัดถิ่นที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนตั้งแต่จังหวัดประจำบ้านที่ตนถึงระ弄 พวกรากเป็นคนเชื้อชาติไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยพม่า กล่าวคือ ในมาริด ทวาย และตะนาวศรี เป็นคนที่อาศัยมาแต่ตั้งเดิม ติดแผ่นดินไทยมาก่อนที่เราจะเสียดินแดนดังกล่าวให้ประเทศไทยอังกฤษ และต่อมาเมื่อรัฐอังกฤษให้เอกสารแก่ประเทศไทยพม่า ดินแดนดังกล่าวก็ตกเป็นของรัฐพม่า ชาวบ้านในดินแดนดังกล่าวเรียกตัวเองว่า “คนไทยพลัดถิ่น” แต่กิจการค้าสิทธิมนุษยชน หล่ายทางกลับเรียนคนเหล่านี้ว่า เป็น “คนที่ถูกถิ่นพลัดไทย” นักวิชาการชี้ว่า พวกรากในวันนี้เป็นคนต่างด้าว ไม่มีสัญชาติไทย เพราะเขาสืบทอดสายมาจากบิดามารดาหรือปู่ย่าตายายที่เสียสัญชาติไทยในขณะที่มีการโอนดินแดนส่วนนั้นให้รัฐบาลมาเลเซีย แต่พวกรากได้รับผลกระทบจากการทำท่องกิจตามชายแดนไทย-พม่าวันหนึ่งใน พ.ศ.๒๕๔๐ พวกรากจึงต้องอพยพออกจากบ้านเพื่อมาอาศัยอยู่ในประเทศไทย พลายเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

บางคนยอมรับที่จะเขียนทะเบียนเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย กล่าวคือ เป็นคนต่างด้าวทั้งที่มีสัญชาติไทย อาทิ กรณีของนางสาวมาลัย ปลดโปรด^{๒๙}ซึ่งเป็นกะเหรี่ยงที่เกิดที่มาริด พ่อแม่ก็เกิดที่มาริด มาลัยเป็นคนที่สืบทอดสายมาจากกะเหรี่ยงไทยพลัดถิ่นแน่นอน รัฐบาลไทยอนุญาตให้คนในสถานกรณ์เดียวกับมาลัยได้รับอนุญาตให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยแต่ยังถือเป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย มาลัยจึงถือ “บัตรผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า” ซึ่งเป็นบัตรประจำตัวชนกลุ่มน้อยที่กรมการปกครองไทยออกให้ถือ

^{๒๙} เป็นกรณีหนึ่งในสองร้อยกรณีที่กษาเกี่ยวกับคนไร้รัฐคนไร้สัญชาติในประเทศไทย โดย โครงการวิจัยและพัฒนา “เด็กไร้รัฐ” ใน พ.ศ.๒๕๔๗ – ๒๕๔๘ โดยการสนับสนุนของมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ในเบื้องแรกที่เรอและครอบครัวอยู่พื้นที่ในประเทศไทย มาลัยในวันนี้ยังไรสิกธิที่จะเข้าเมืองอย่างถูกกฎหมาย และก็ยังไรสัญชาติ ทั้งยังมีสถานะเป็นแรงงานต่างด้าว มาลัยไม่ได้เข้าประเทศเป็นแรงงานต่างด้าว กับกรรมการจัดหางาน เพราะไม่มีค่าธรรมเนียมการทำใบอนุญาตทำงาน มาลัยไม่ได้คิดอะไรมาก เรือยอมรับว่า เกิดในพม่า อาจจะมีสัญชาติพม่า แต่ในวันนี้ ซึ่งกลับบ้านในพม่าไม่ได้ ขอเพียงได้รับสถานะเป็นคนชอบด้วยกฎหมาย ก็พอ ขอเพียงมิใช่แรงงานที่เข้าเมืองผิดกฎหมายในสายตาของรัฐไทยก็พอ

หรือกรณีของนางสุภาวดี³⁰ ซึ่งเป็นคนได้ที่บิดามารดาเข้าไปอยู่ที่ย่างกุ้งในขณะเสียดินแดน สุภาวดีเกิดที่มะริด พ่อแม่ก็เกิดมะริด สุภาวดีก็เป็นคนไทยพลัดถิ่น สุภาวดีเคยถือบัตรประจำตัวชนกลุ่มน้อยที่กรรมการปกครองไทยออกให้ถือ แต่วันนี้ ได้รับอนุญาตให้เป็นคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อาศัยอยู่ที่ราษฎรตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เรือถือใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวที่ออกโดยฝ่ายบริหารของไทย ในสำคัญนี้แสดงว่า อาศัยอยู่ในลักษณะถาวรสัมภ์ แต่ก็ยังไรสัญชาติ จึงเป็นแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยคนหนึ่ง ในประเทศไทย วันนี้ ไม่ใช่แรงงานเข้าเมืองผิดกฎหมาย แต่ก็ยังเป็นคนต่างด้าว สุภาวดีซึ่งมีสามีเป็นคนสัญชาติไทยและมีบุตรสัญชาติไทย รอดอยู่ที่จะเป็นคนสัญชาติไทย แม้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ก็อาจจะพร้อมได้ แม้จะไม่อยากให้เป็นเช่นนั้น

หรือกรณีของนางรสิตา³¹ ซึ่งเกิดในมะริดในช่วงเวลาที่เป็นของประเทศไทยพม่าไปแล้ว บิดามารดาที่เป็นคนเชื้อชาติไทยซึ่งเกิดที่มะริดเหมือนกัน และอาศัยอยู่ก่อนการเสียมริดให้อังกฤษ แม้ครอบครัวของรสิตาไม่เคยมีชื่อในทะเบียนราชภัณฑ์ แต่ทางราชการไทยก็ถือว่า ครอบครัวของเรอเป็นสัญชาติพม่า รสิตาและบิดามารดาที่จำต้องออกจากมะริดกลับมาประเทศไทย รสิตาและครอบครัวปีกิจเศรษฐกิจที่จะรับถิ่น รสิตาปีกิจเศรษฐกิจที่จะเข้าประเทศเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ปีกิจเศรษฐกิจที่จะรับบัตรประจำตัวชนกลุ่มน้อยที่กรรมการปกครองไทยออกให้ถือ รวมไปถึงปีกิจเศรษฐกิจที่จะขออนุญาตเป็นคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อาศัยอยู่ที่ราษฎรตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เหตุผลของรสิตาที่ถือ เป็นคนเชื้อชาติไทย เรือไม่ต้องการแปลงสัญชาติเป็นไทย เรือต้องการให้รัฐส่วนใหญ่ในประเทศไทยมีสัญชาติไทยให้แก่เรือและคนไทยพลัดถิ่นจากมะริดทุกคน เรือไม่ยอมรับว่า เรือเป็นแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า ในขณะที่ทางราชการไทยก็จะถือว่า เรือเป็นคนต่างด้าวสัญชาติพม่า ความหวังของรสิตานั้นก็คือสัญชาติไทยโดยสมบูรณ์ มิใช่สัญชาติไทยประเภทที่ให้แก่คนต่างด้าว

แล้วจะต้องใช้แนวคิดสมานฉันท์ในการกำหนดวิธีปฏิบัติต่อทั้งมาลัย สุภาวดีและรสิตาอย่างไรดี ? ในวันนี้ พวกรเข้าอยู่อย่างปลอดภัยในประเทศไทย แต่ก็มีปัญหาการใช้สิทธิเข้าสู่สัญชาติไทยในลักษณะเดกต่างกัน แต่ที่เหมือนกันก็คือ ในสายตาของระบบกฎหมายและนโยบายของรัฐไทย พวกรเขอเป็นแรงงานต่างด้าว เพราะพวกรเขอไม่มีสัญชาติไทย แม้จะมีเชื้อชาติไทย

³⁰ เป็นกรณีหนึ่งในสองร้อยกรณีศึกษาเกี่ยวกับคนไรรัฐคนไรสัญชาติในประเทศไทย โดย โครงการวิจัยและพัฒนา “เด็กไรรัฐ” ใน พ.ศ.๒๕๕๗ – ๒๕๕๘ โดยการสนับสนุนของมูลนิธิสาธารณะสุขแห่งชาติ

³¹ เป็นกรณีหนึ่งในสองร้อยกรณีศึกษาเกี่ยวกับคนไรรัฐคนไรสัญชาติในประเทศไทย โดย โครงการวิจัยและพัฒนา “เด็กไรรัฐ” ใน พ.ศ.๒๕๕๗ – ๒๕๕๘ โดยการสนับสนุนของมูลนิธิสาธารณะสุขแห่งชาติ

ในวันนี้ มีใช่ว่า จะไม่มีทางออกแก่คณไทยเพลิดถินจากมหิดล ยุทธศาสตร์จัดการสิทธิและสถานะบุคคลที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการมนตรีเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๘ ยอมรับที่จะให้สัญชาติไทยแก่คนเชื้อชาติไทยที่กลับมาจากการแหน่งที่เราเสียไปในอดีต แต่นั่นมิใช่สิ่งที่พวกเขารู้สึกดี ความเอื้ออาทรที่พวกเขายังต้องการ มิใช่แค่สัญชาติตามกฎหมาย แต่เป็นการยอมรับจากสังคมไทยว่า พวกเขามิใช่คนต่างด้าว เพียงรัฐสภาไทยใช้แนวคิดสมานฉันท์อย่าง普遍อย่างเพื่อคืนสัญชาติไทยให้แก่กลุ่มคนของคนไทยเพลิดถินที่กลับคืนสู่มาตุภูมิไทย ก็จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจคนเชื้อชาติไทยที่เราหอดก็ไว้ในพม่า แต่พวกเขาก็จะเป็นคนแรกหนึ่ง จึงยังไม่มีการเสนอร่างกฎหมายดังกล่าวสู่รัฐสภาไทย

และแม้ว่า คนไทยเพลิดถินส่วนหนึ่ง อาทิ กรณีของนางสาวมาลัยชื่นยอมรับเพียงสถานะคนต่างด้าวที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือกรณีของนางสุภาวดีที่พยายามยอมรับความเป็นคนไทยโดยการแปลงสัญชาติ แต่ความผันอันนโยบายไม่เกิดขึ้น ด้วยความล่าช้าของระบบราชการ

ในวันนี้ มาลัย สุภาวดี และสิตา รวมถึงคนไทยเพลิดถินในสถานการณ์เดียวกันจึงยังเป็นแรงงานต่างด้าวประเภทหนึ่งในประเทศไทย เป็นที่น่าเสียใจที่จะต้องสรุปเช่นนี้ สิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย ก็อาจมิใช่สิ่งที่ถูกต้องตามความเป็นจริง

การไม่ยอมรับให้คนต่างด้าวที่หนีภัยความตายในค่ายพักพิงทำงานโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นนโยบายที่เหมาะสมแล้วหรือ ?

คำว่า “แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย” ก็จะหมายถึงมนุษย์ในค่ายพักพิงตามแนวชายแดนไทยด้วยพวกเขาก็จะทำงานในบริเวณค่าย หรือหมู่บ้านที่ออกมากำทำการนอกค่าย ความเป็นจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้

โดยหลักการ แม้รัฐไทยจะไม่ยอมรับว่า มีผู้ลี้ภัยในประเทศไทย แต่ในความเป็นจริง ก็มีคนหนึ่งหนีภัยความตายเข้ามาในประเทศไทยไม่น้อยเลย และยังมีค่ายพักพิงที่รัฐไทยไม่อายกเรียนว่า “ค่ายผู้ลี้ภัย” มีคนที่หนีภัยการสู้รบทเข้ามาอาศัยอยู่ในค่ายหลายค่ายตามแนวชายแดนไทย ค่ายดังกล่าวเป็นผลของสภานั้นที่มีรัฐบาลไทยเป็นจุดศูนย์กลาง มีความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและ UNHCR ในการดูแลบุคคลดังกล่าว มีความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและองค์กรพัฒนาเอกชนในการดูแลแรงงานต่างด้าวที่หนีภัยความตายเข้ามาในประเทศไทย ไม่ว่ารัฐบาลจะเอื้ออาการมากหรือน้อย สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ ก็คือคนหนีภัยการสู้รบท้ายหนึ่งก็ยังอยู่ในประเทศไทย และวันนี้ รัฐบาลไทยก็ยอมรับให้บุคคลดังกล่าวเรียนภาษาไทย คานเหล่านี้อาศัยอยู่ในค่ายพักพิงในประเทศไทยมาเป็นเวลาเกือบ ๑๐ ปี หรือกว่า ๑๐ ปี แล้วแต่กรณี

อย่างตั้งขอสังเกตว่า แนวคิดสภานั้นอาจจะต้องมีบทบาทในการจัดการแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยในพื้นที่เล็กๆ นี้ด้วย

ทำไมต้องใช้แนวคิดสภานั้นในการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ?

งานเขียนนี้จะไม่กลับไปตีกตรองมากนักว่า ทำไมเราต้องใช้แนวคิดสภานั้นในการจัดการปัญหาแรงงานที่ไม่มีสัญชาติ ? ผู้เขียนคิดว่า สังคมไทยทั้งในมิติของประชาชนสังคมและสังคมทางการเมืองคงได้บทเรียนเพียงพอแล้วกับการใช้แนวคิดแบบรังเกียจเดียดจันท์ต่อกันอีก (มักเป็นคนต่างด้าว) ในการจัดการความสัมพันธ์กับคนอื่นที่เข้ามาในสังคมไทย

ในช่วงสองสามปีหลังๆ นี้ สังคมไทยได้เชิญประสบการณ์ที่อาจสรุปเป็นบทเรียนได้หลายครั้งว่า เมื่อเราเกลียดชังและไม่ยอมรับคนอื่นที่มีความแตกต่างจากเรา คนอื่นนี้ก็จะเกลียดชังและไม่ยอมรับเรา เช่นกัน และความเกลียดชังดังกล่าวก็จะพัฒนาเป็นการใช้ความรุนแรงต่อกันได้ในที่สุด

บทเรียนที่ชัดเจนที่สุดที่ความเกลียดชังและความรุนแรงก่อให้เกิดความเกลียดชังและความรุนแรงก็คือ สถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสังคมไทยก็ทั้งตกใจและเสียความอหังการ์ไปมากแล้วกับความเกลียดชังที่คนบางกลุ่มในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีต่อประเทศไทย และมีความพยายามที่จะใช้ความรุนแรงเพื่อก่อความไม่สงบต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในพื้นที่ดังกล่าว

ต่อสถานการณ์ภาคใต้สุดของประเทศไทยนี้ กลุ่มคนไทยที่มีแนวคิดเชิงสัจธรรมนิยม (Realism) ได้ยอมรับว่า สถานการณ์ความรุนแรงต่างๆ เกิดจากความไม่เข้าถึงและไม่เข้าใจ จนทำให้กระบวนการพัฒนาไม่อาจเกิดขึ้นบนพื้นที่ดังกล่าว การแก้ปัญหาอย่างตรงประเด็นที่สุด ก็คือ การเข้าถึง ความเข้าใจ และการพัฒนา ซึ่งก็คือ การใช้แนวคิดสมานฉันท์เข้าจัดความรู้สึกเกลียดชังและไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการแก้ไขโดยแนวคิดสมานฉันท์ก็ไม่อาจหยุดยั้งความรุนแรงได้โดยเพล้น

ดังจะเห็นว่า หลายครั้งที่สถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เลวร้ายลง ก็มักจะเป็นการที่ผู้ก่อการร้ายตอบโต้คุณไทยบางกลุ่ม (และที่น่าเสียใจที่กลุ่มหลังนี้มักเป็นนักการเมืองและข้าราชการ) ที่หันกลับไปใช้ความเกลียดชังและความรุนแรงในการจัดการสถานการณ์

ขอให้สังเกตว่า ความรุนแรงที่เกิดในภาคใต้เป็นการกระทำของคนในสังคมไทยที่ถูกทอดทิ้ง และถูกกดดันให้ถูกเชื่อว่า “เป็นคนมาเลย์” กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ผู้ถูกกระทำถูกทำให้เชื่อว่า คนต่างด้าว คนต่างชาติ ทั้งๆ ที่โดยพิจารณาหลักฐานทางประวัติการก่อตั้งรัฐสมัยใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คนในสามจังหวัดชายแดนใต้ภาคใต้เป็นคนสัญชาติไทยมากกว่า ๕ รุ่นแล้ว คนส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ออกไปตั้งรกรากในต่างประเทศจึงไม่น่าจะเป็นคนสัญชาติของรัฐต่างประเทศได้เลย คนเชื้อชาติจีนก็อาจไม่มีสัญชาติจีนแต่อย่างใด คนเชื้อชาติมาเลย์ ก็อาจไม่ได้มีสัญชาติมาเลเซียแต่อย่างใด แนวคิดที่จะบังคับให้คนในสามจังหวัดภาคใต้สอดส่องสัญชาติจีนน่าจะเป็นแนวคิดที่ต้องทบทวน

กลับมายังบทเรียนของความเกลียดชังที่คุณในประเทศพม่า ประเทศไทย และประเทศเขมรเมื่อต่อประเทศไทย เราคงปฏิเสธได้ยากถึงความรู้สึก普遍ต่อสังคมไทยที่เกิดในความรู้สึกของคนในประเทศเพื่อนบ้าน ความเกลียดชังที่เกิดในคนบางกลุ่มจนลุกขึ้นมาใช้ความรุนแรงต่อสังคมไทยนั้น ปรากฏให้เห็นบ้างในพื้นที่สื่อมวลชนไทย แต่กลุ่มนักวิจัยและนักสัมมนาที่เข้าไปทำงานในสามประเทศดังกล่าวได้รับรู้เหตุการณ์ อันเป็นรูปธรรมของความไม่ชอบคนไทยอยู่เป็นประจำ ดังนั้น ข้อเสนอแนะทางวิชาการและเชิงนโยบายให้มีการปรับทัศนคติของข้าราชการและสังคมไทยต่อแรงงานต่างด้าวจากสามประเทศเพื่อนบ้านจึงเกิดขึ้น และดูเหมือนจะได้รับการสนับสนุน แม้จะไม่มากมายและรวดเร็ว ก็ตาม เราจะต้องฟื้นฟูบรรษัตรากาชาด สามาชนที่ชื่นชมระหว่างประเทศไทยและมิตรประเทศอื่นในประชาคมโลก ทั้งนี้ โดยเริ่มต้นจากการใช้แนวคิด สมานฉันท์ในการจัดการพลเมืองของประเทศไทยเหล่านั้นที่มาอาศัยอยู่และทำงานในประเทศไทย

ทำไมคนในประเทศไทยเพื่อนบ้านเจ็บป่วยมีความรู้สึกด้านลบต่อเรา ?

เราจะเอามือปิดตา แล้วพยายามจะบอกคนอื่นและตัวเราเองก็ได้ว่า คนในสังคมภายใต้รัฐบาลของประเทศไทยอย่างมาก แต่การทำเช่นนี้ไม่อาจแก้ปัญหาที่ปรากฏมีอยู่ และส่งผลกระทบต่อประเทศไทย และคนสัญชาติไทยอย่างมากในความเป็นจริง

หากเราพิจารณากลับไปในประวัติศาสตร์ความคิดและความสัมพันธ์ที่ประเทศไทยมีกับประเทศไทยเพื่อนบ้าน เราจะพบบรรยากาศของความไม่เป็นมิตร การล่าเมืองขึ้น การยกทัพเพื่อตีเมือง หรือแม้ในพื้นที่ของสื่อสารมวลชนของไทยในวันนี้ เราจะเห็นการฉายภาพคนจากประเทศไทยเพื่อนบ้านในมุมของคนที่ต้องต่อกรกับเศรษฐกิจและการศึกษา ในช่วงตอนที่ Lewinsky ที่สุด ก็คือ การใช้อิทธิพลและวิทยุของส่วนราชการไทยในการประชาสัมพันธ์ถึงความเป็นภัยต่อรัฐของแรงงานจากประเทศไทยเพื่อนบ้าน ในที่สุด โดยไม่ต้องสนใจว่า การกระทำบนพื้นฐานทางความคิดที่มองนุษย์นิยมของฝ่ายไทยต่อแรงงานจากประเทศไทยเพื่อนบ้าน ดังกล่าวเจ็บปวดมากซึ่งผลกระทบที่คนในประเทศไทยเพื่อนบ้านสร้างขึ้นเพื่อแสดงถึงความเกลียดชังต่อประเทศไทย และธุรกิจไทยที่เข้าไปประกอบการในดินแดนของประเทศไทยเหล่านี้ ผลกระทบทั้งกลับที่ชัดเจนมากที่ธุรกิจไทยในประเทศไทยเพื่อนบ้านได้รับ ก็คือ การลูกขี้นของชาวกัมพูชาในพนมเปญเพื่อทำลายทรัพย์สินของสถานทูตไทยในประเทศไทยกัมพูชาและของนักธุรกิจไทยในประเทศไทยกัมพูชา ในราก พ.ศ.๒๕๔๕

ในวันนี้ เราไม่เห็นสื่อประชาสัมพันธ์ในโทรทัศน์และวิทยุที่กล่าวหารว่า แรงงานต่างด้าวจากประเทศไทยเพื่อนบ้านเป็นภัยต่อความมั่นคงอีกด้วย ก็เรียกว่าได้รับรู้ถึงแนวคิดและเหตุการณ์ที่รัฐบาลไทยต่อแรงงานต่างด้าวจากประเทศไทยเพื่อนบ้านอยู่กับบ้าง อาทิ แนวคิดของภาคราชการไทยส่วนหนึ่งที่จะส่งกลับแรงงานหกสิบต่อตัวที่กำลังดึงดูด หรือเหตุการณ์ที่นายจ้างทำร้ายแรงงานต่างด้าวอย่างกรุณา

แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดที่ชัดเจนและเป็นทางการอย่างมากที่แสดงออกโดยภาครัฐไทย ก็คือ แนวคิดที่ยอมรับในสิทธิมนุษยชนของคนต่างด้าวในประเทศไทย แม้ว่าพวกเขานั้นจะเข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมาย ในบรรยากาศของวันนี้ เรายังต้องการให้ความสำคัญและภาคภูมิใจถึงความจำเป็นที่จะใช้แนวคิดสماโนนันท์ในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย และแม้ว่าแรงงานดังกล่าวจะเป็นคนที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและอาศัยอยู่อย่างผิดกฎหมายก็ตาม เหตุผลของการปรับเปลี่ยนแนวคิดที่เป็นมนุษยนิยมต่อแรงงานต่างด้าวไว้ฝั่งมีมากกว่าดีต่อตัวจากที่ได้จากอดีต หากเราลงทุนด้วยความเกลียดชังและความโกรธแคบแคบต่อแรงงานต่างด้าว เราอาจจะได้ความเกลียดชังและความโกรธแคบกลับคืนเป็นผลลัพธ์จากคนในสังคมภายใต้รัฐบาลเหล่านั้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับหากมีการเปิดพื้นที่ในสังคมสماโนนันท์แก่แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย

ในการใช้แนวคิดสماโนนันท์ในการจัดการบัญชาแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยนั้น ก็คือการลงทุนเพื่อสร้างบรรยากาศสماโนนันท์ในระหว่างประเทศไทยและประเทศต่างๆของคนต่างด้าวนั้น ความสำเร็จของการปฏิบัติการนี้ ก็คือ การเปิดพื้นที่ยืนของแรงงานจากต่างประเทศในสังคมสماโนนันท์ของไทย และขยายผลไปทำให้แรงงานไทยในต่างประเทศที่ยืนในสังคมสماโนนันท์ในประเทศไทย เช่นกัน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์ย่อมนำไปสู่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ

แต่ในส่วนของแรงงานต่างด้าวไร้รัฐที่ไม่อาจกลับสู่ประเทศไทยได้³² การเปิดพื้นที่ยืนในสังคมสมานฉันท์ให้ ก็จะเป็นการลงทุนทางจิตวิทยามวลชนที่จะทำให้คนต่างด้าวที่ต้องอาศัยอยู่ต่อไปบนแผ่นดินไทยมีลักษณะเป็นต้นทุนทางสังคมที่สร้างสรรค์มากกว่าทำลาย เราจะไม่เผชิญกับการก่อการร้ายจากคนที่ถูกกดดันทางสังคมและเศรษฐกิจ สังคมไทยจะประกอบไปด้วยแรงงานของมนุษย์ที่ดีงามที่ประกอบกันเป็น “พลเมืองที่ดี” หรือ “กำลังแห่งแผ่นดินที่ดี”

โดยแนวคิดสมานฉันท์ที่เดิมโถในสังคมไทย ภาพของความไม่สงบของสถานการณ์ภาคใต้ก็จะดับลงอย่างรวดเร็วและจะไม่เกิดขึ้นอีก หรือภาพความไม่ปลอดภัยในทรัพย์สินที่ผู้ล่วงทุนไทยเคยประสบในประเทศกัมพูชา ก็จะไม่เกิดขึ้นอีก

การปรับกฏหมายและนโยบายเกี่ยวกับคนต่างด้าวที่ทำงานในประเทศไทยเพื่อสร้างสังคมสมานฉันท์สำหรับแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย

ในภาษาภูมาย เรายังเรียก “คนไม่มีสัญชาติของรัฐ” ว่า “เป็นคนต่างด้าว(alien) ในรัฐนั้น” และโดยแนวคิดแบบชาตินิยม รัฐมักให้ความสำคัญแก่ “คนชาติ (national)” มากกว่าคนต่างด้าว รัฐไทยก็เช่นกัน อาทิ รัฐไทยยอมรับให้เสรีภาพแบบจะสมบูรณ์และเด็ดขาดแก่คนสัญชาติไทยที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานไทย ในขณะที่รัฐไทยจำกัดเสรีภาพอย่างมากของคนที่ประสงค์จะเข้าสู่ตลาดแรงงานไทยเป็นคนต่างด้าว³³ หรือในเรื่องของการถือครองอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทย รัฐไทยยอมรับสิทธิของคนสัญชาติไทยที่จะถือครองที่ดินในประเทศไทยอย่างสมบูรณ์ แต่รัฐไทยกลับจำกัดสิทธิของคนต่างด้าวในการถือครองที่ดิน³⁴ โดยเฉพาะคนต่างด้าวที่ไม่มีกำลังทางเศรษฐกิจ³⁵ หรือในเรื่องสิทธิในการลงทุน กฏหมายของรัฐไทยก็รับรองสิทธิ์ดังกล่าวของคนชาติในลักษณะที่สมบูรณ์ ในขณะที่กฏหมายนี้กลับจำกัดสิทธิของคนต่างด้าวที่จะลงทุนในประเทศไทย³⁶ โดยเฉพาะคนต่างด้าวที่ไม่มีกำลังทางเศรษฐกิจ³⁷

³² ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะพวกเขานั้นเกิดและอาศัยอยู่ในประเทศไทยมาตั้งแต่ชั้นบรรพบุรุษ แต่พิสูจน์ความเป็นคนสัญชาติไทยไม่ได้ หรือไม่อาจกลับไปยังประเทศต้นทาง เนื่องจากไม่อาจพิสูจน์ความเป็นคนสัญชาติของประเทศไทยได้ หรือเสียงภัยต่อชีวิต หากจะต้องกลับไปยังประเทศไทย

³³ โปรดดู พ.ร.บ.การทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.๒๕๖๑

³⁴ โปรดดูมาตรา ๘๖ – มาตรา ๑๐๗ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๕๔๗

³⁵ ดังจะเห็นว่า หากเป็นคนต่างด้าวที่มีกำลังทางเศรษฐกิจและทำงานหรือลงทุนในธุรกิจที่รัฐบาลไทยเห็นว่า มีคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อประเทศไทย คนต่างด้าวนั้นก็อาจถือครองที่ดินได้ โดยใช้กฏหมายพิเศษยกเว้นกฏหมายทั่วไป ตัวอย่างของกฏหมายพิเศษที่ให้สิทธิ์ถือครองที่ดินแก่คนต่างด้าวรายรัฐ ก็คือ พ.ร.บ.ส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.๒๕๖๑ พ.ร.บ.การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๖๒ เป็นต้น

³⁶ โปรดดู พ.ร.บ.การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.๒๕๕๘

³⁷ ดังจะเห็นว่า หากเป็นคนต่างด้าวที่มีกำลังทางเศรษฐกิจและทำงานหรือลงทุนในธุรกิจที่รัฐบาลไทยเห็นว่า มีคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อประเทศไทย คนต่างด้าวนั้นก็อาจลงทุนได้จนสามารถครอบงำกิจการที่ลงทุนได้อย่างเบ็ดเสร็จ โดยใช้กฏหมายพิเศษยกเว้นกฏหมายทั่วไป ตัวอย่างของกฏหมายพิเศษที่ให้สิทธิ์เสรีภาพในการลงทุนแก่คนต่างด้าวรายรัฐ ก็คือ พ.ร.บ.ส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.๒๕๖๑ พ.ร.บ.การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๖๒ เป็นต้น อีกเช่นกัน การลงทุนของคนต่างด้าวจะต้องเกิน ๒ ล้านบาทเสมอ ดังนั้น การประกอบการรายย่อยจึงทำไม่ได้เลย

การจำกัดสิทธิที่รัฐฯ ได้แต่งตั้งด้านต่างๆ อาจไม่ก่อให้ผลกระทบด้านลบมากนัก หากคนต่างด้าวทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมี “สัญชาติ” ของรัฐฯ ได้รับหนึ่งบันโภกอย่างแท้จริงหรือ อาจอาศัยอยู่ในประเทศที่ตนมีสัญชาติได้อย่างมีความปลอดภัยในชีวิต เพราะเมื่อประเทศไทยจำกัดสิทธิเสรีภาพในการทำงานของเข้า เขาก็สามารถกลับไปใช้สิทธิได้ในประเทศที่เขามีสัญชาติได้

ประเทศไทยอาจกำหนดกฎหมายภายในของประเทศไทยอย่างไรก็ได้ หากเรามีเมียแล้วว่า คนสัญชาติไทยที่ไปอาศัยอยู่ในต่างประเทศจะถูกปฏิบัติในลักษณะต่างตอบแทนอย่างไร

ในปัจจุบัน เพื่อที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการประกอบอาชีพและคุ้มครองคนสัญชาติของตนในต่างประเทศ รัฐจึงมักจะสร้างแนวคิดมนุษยนิยมและสมานฉันท์ในการจัดการปัญหาสิทธิในการทำงานของคนต่างด้าวในประเทศของตน

สำหรับงานเขียนฉบับนี้ ผู้เขียนได้จะนำผู้อ่านมาศึกษาและทบทวนกฎหมายและนโยบายของรัฐไทย ตลอดจนทัศนคติของคนในสังคมไทยในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าวที่มาใช้แรงงานทั้งภายในและสมองในประเทศไทย มีความเป็นไปได้หรือไม่ที่สังคมสมานฉันท์จะเกิดขึ้นสำหรับแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยภายใต้กฎหมายนโยบาย และแนวคิดของสังคมไทยที่กำลังเป็นอยู่?

กฎหมายไทยยอมรับให้คนต่างด้าวที่ยากจนและต้องการศึกษาเข้ามาทำงานในประเทศไทย หรือไม่ ?

มาตรา ๑๒ (๓) แห่ง พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ.๒๕๒๒ ที่มีผลในปัจจุบันบัญญัติห้ามมิให้ฝ่ายบริหารของรัฐอนุญาตให้คนต่างด้าวเข้ามาเพื่อมีอาชีพเป็นกรรมการ หรือเข้ามาเพื่อรับจ้างทำงานด้วยกำลังกายโดยไม่ได้อาศัยวิชาความรู้หรือการฝึกทางวิชาการ หรือเข้ามาเพื่อทำงานอื่นอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายว่า ด้วยการทำงานของคนต่างด้าว อะไรคือผลของบทบัญญัติแห่งกฎหมายในลักษณะนี้? เป็นที่ชัดเจนว่ากฎหมายไม่เห็นควรให้คนต่างด้าวที่ต้องการศึกษาเข้าเมืองประเทศไทย เพราะอะไรกฎหมายไทยจึงบัญญัติเช่นนั้น?

นอกจากนั้น เรายังพบว่า มาตรา ๑๒ (๒) แห่ง พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ.๒๕๒๒ บัญญัติห้ามอนุญาตให้สิทธิเข้าเมืองไทยแก่คนต่างด้าวที่ไม่มีปัจจัยในการยังชีพตามควรแก่กรณีที่เข้ามาในราชอาณาจักร และมาตรา ๑๒ (๔) แห่งพระราชบัญญัติเดียวกันก็ยังกำหนดห้ามอนุญาตให้สิทธิเข้าเมืองแก่คนต่างด้าวที่ไม่มีเงินเดือนตัวหรือไม่มีประกันตามที่รัฐมนตรีประกาศ อะไรคือแนวคิดอันเป็นพื้นฐานของบทบัญญัติแห่งกฎหมายในลักษณะนี้? ดูเหมือนว่า กฎหมายไทยจะไม่เห็นชอบที่จะอนุญาตให้คนต่างด้าวยากจนเข้ามาในประเทศไทย? ประเทศไทยต้อนรับเพียงแค่คนต่างด้าวที่ร่ำรวยและมีการศึกษาเท่านั้นหรือ?

ในอดีต เราได้รับคำอธิบายว่า อาชีพกรรมกรหรืออาชีพที่ใช้แรงงานกายเป็นอาชีพของคนสัญชาติไทยจำนวนไม่น้อย ดังนั้น การอนุญาตให้คนต่างด้าวเข้ามาระบกโภกอาชีพดังกล่าว จึงเป็นผลร้ายที่อาจทำให้คนสัญชาติไทยตกงาน และตกเป็นภาระของประเทศไทย

แต่ในวันนี้ ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ประเทศไทยขาดแคลนแรงงานไรฟ์มือ เพราะคนสัญชาติไทยในปัจจุบันไม่มีค่านิยมที่จะทำงานไรฟ์มือที่เสียงและสกปรก และคนสัญชาติไทยที่ยังยอมรับที่จะทำงานดังกล่าวก็พอใจที่จะไปทำงานดังกล่าวในต่างประเทศซึ่งให้ค่าแรงมากกว่า แต่ผู้ประกอบการในประเทศไทยก็ไม่อาจจ่ายค่าจ้างแก่ลูกจ้างในมาตรฐานราคาน้ำยาภัยจ้างในต่างประเทศ แล้วรัฐบาลจะทำอย่างไรดี เพื่อแก้ปัญหาความขาดแคลนแรงงานไรฟ์มือในประเทศไทย ?

รัฐบาลไทยแก้ปัญหาความขาดแคลนแรงงานไรฟ์มือในตลาดแรงงานไทยอย่างไร ?

เมื่อไม่มีแรงงานไรฟ์มือสัญชาติไทยที่ยอมรับทำงานบางประเภทที่มีการเสนอจ้างในตลาดแรงงานไทย ก็จำเป็นต้องนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาใช้แทน เนื่องจากมีแรงงานต่างด้าวที่สมัครใจเข้ารับจ้างทำงานดังกล่าวในราคาน้ำยาภัยจ้างในประเทศไทยเสนอจ้างได้ โดยเฉพาะแรงงานจากประเทศที่มีพร้อมแต่งประชิดติดแคนในไทย เป็นแรงงานที่นายจ้างนิยมจ้างมากที่สุด หากกว่าแรงงานที่มาจากต้อนได้ของเงิน หรือจากเชื้อชาติ หรือแรงงานชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย

ความไม่ชอบมาพากลในการกฎหมายเกิดขึ้นใน ๒ ลักษณะ ก่อวายคือ

ในประการแรก การนำเข้าแรงงานต่างด้าวเพื่อจ้างงานไรฟ์มือเป็นการกระทำที่ผิดมาตรา ๑๒ แห่ง พ.ร.บ. คนเข้าเมือง พ.ศ.๒๕๔๒

ในประการที่สอง การจ้างงานคนต่างด้าวที่หลบหนีเข้ามาในประเทศไทยแล้ว ก็จะทำให้นายจ้างมีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญา

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แทนที่รัฐบาลจะแก้มัตรา ๑๒ แห่ง พ.ร.บ. คนเข้าเมือง พ.ศ.๒๕๔๒ เพื่อที่จะสามารถนำเข้าแรงงานไรฟ์มือที่ถูกกฎหมาย รัฐบาลจับไปใช้มาตรา ๑๗ แห่ง พ.ร.บ. คนเข้าเมือง พ.ศ.๒๕๔๒³⁸ เพื่อนำนุญาตให้คนต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองมาทำงานอาศัยอยู่เพื่อทำงานต่อไปอย่างถูกกฎหมาย และใช้มาตรา ๑๒ (๒) แห่ง พ.ร.บ. การทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.๒๕๙๑ เพื่อก่อใบอนุญาตทำงานให้คนต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย แต่ให้สิทธิอาศัยในระหว่างรอการส่งกลับ เพื่อให้มาทำงานไรฟ์มือที่ขาดแคลนในตลาดแรงงานไทย เรามักเรียก “กรรมวิธี” ดังกล่าวว่า “การขึ้นทะเบียนแรงงาน” ซึ่งผลก็คือ เป็นการให้สิทธิอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีการจ้างแรงงาน โดยคนต่างด้าวนั้นยังมีสถานภาพเป็นคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แล้วแนวคิดดังนี้อาจกือได้ว่า เป็นแนวคิดสมานฉันท์หรือไม่ ?

³⁸ ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่เศษเหลพะเรื่อง รัฐมนตรีโดยอนุมัติของคณะกรรมการรัฐมนตรี จะอนุญาตให้คนต่างด้าวผู้ใดหรือจำนวนใดเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรภายใต้เงื่อนไขใด ๆ หรือจะยกเว้นไม่จำต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ในกรณีใด ๆ ได้”

การยอมรับให้แรงงานไรไฟฟ้ามีสิทธิอาชัยในพื้นที่ที่มีการจ้างแรงงาน โดยยังถือว่า เป็นคนเข้าเมืองที่ผิดกฎหมาย เป็นการกระทำที่ขัดต่อแนวคิดสมานฉันท์หรือไม่ ?

คำตอบก็คือ ความสมานฉันท์มันเกิดแบบครึ่งๆ กลางๆ กล่าวคือ คนต่างด้าวดังกล่าวแม้จะไม่ถูกตัวรับเมื่อทำงาน แต่ถ้ายังมีสภาพเป็นคนผิดกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ดังนั้น ความพยายามที่จะทำให้แรงงานไรไฟฟ้าที่เข้ามาทำงานไว้กับกระทรวงแรงงานเป็นแรงงานที่ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองด้วย จึงเป็นสิ่งที่ควรทำ หากจะใช้แนวคิดสมานฉันท์ในการจัดการปัญหาแรงงานต่างชาติที่ไรไฟฟ้า ดังกล่าว เพื่อที่จะสามารถให้สถานะคนต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกกฎหมายแก่คนต่างด้าวยากจนและด้อยการศึกษามาทำงานไรไฟฟ้า ก็จะต้องแก้ไขบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๒ ที่เกี่ยวข้อง ดังอ้างถึงข้างต้น โดยไม่ควรเอาความเป็นคนที่ด้อยกำลังทางเศรษฐกิจมาเป็นเงื่อนไขการห้ามเข้าเมือง ห้ามจะกังวลว่า คนสัญชาติไทยที่ยากจนและไร้การศึกษาจะถูกยังงาน ก็ควรจะไปแก้ปัญหาที่ผู้ว่าจัง โดยกำหนดให้ต้องมีหน้าที่จ้างงาน คนสัญชาติไทยก่อน เมื่อไม่เพียงพอแล้ว จึงค่อยมีอำนาจที่จะไปว่าจ้างคนต่างด้าว

หากจะยอมรับให้คนต่างด้าวยากจนและไรไฟฟ้าเข้ามาทำงานได้ ทั้งนี้ จะจะโดยการแก้มาตรา ๑๒ ให้ถูกต้องตามสถานการณ์จริง หรือโดยการลบไปใช้บทบัญญัติพิเศษตามมาตรา ๑๗ แห่ง พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ.๒๕๔๙ ก็ตาม

คนต่างด้าวที่ร้ายและมีการศึกษาดีไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมจริงหรือ ?

ท่านกล่าวเรื่องหล่ายเรื่องที่รัฐไทยปฏิบัติต่อแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยในลักษณะที่ไม่สมานฉันท์นิยม ก็ยังมีอีกเรื่องที่จะต้องหยิบยกมาพิจารณา กล่าวคือ ปัญหาทัศนคติที่ว่า คนต่างด้าวเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ คนต่างด้าวที่เป็นมนุษย์ที่อาจมีดีหรือเลวดังเช่นคนสัญชาติ ความเป็นภัยต่อรัฐน่าจะเกิดขึ้นได้ทั้งในคนต่างด้าวหรือคนสัญชาติ

จึงไม่ใช่เพาะเหตุที่คนต่างด้าวเป็นภัยต่อรัฐจึงทำให้มีความชอบธรรมที่รัฐนี้จะไม่ยอมรับให้สิทธิในการทำงานแก่คนต่างด้าวในลักษณะที่เท่าเทียมกับคนไทยนั้น การจำกัดเสรีภาพในการทำงานของคนต่างด้าวอาจจะเป็นสิ่งที่พอเข้าใจ เพราะคนต่างด้าวนั้นก็ยอมจะมีสิทธิอย่างสมบูรณ์ในทรัพยากรที่อยู่ในประเทศที่ตนมีสัญชาติ การที่สิทธิในการเข้าสู่ทรัพยากรจะน้อยลงในประเทศที่ตนเป็นต่างด้าว กรณีก็จะไม่ใช่เรื่องที่ทำให้รัฐต้องห้าม เมื่อคนต่างด้าวต้องการที่จะใช้สิทธิในเสรีภาพที่สมบูรณ์เขาก็จะต้องกลับไปใช้สิทธิในประเทศของเขารือจะทิ้งสัญชาติเดิม และร้องขอสัญชาติของประเทศที่ตนประสงค์จะใช้สิทธิในเสรีภาพที่จะทำงานอย่างสมบูรณ์

การไม่ยอมแยกแยะแรงงานต่างด้าวไว้สัญชาติออกจากแรงงานต่างด้าวที่มีสัญชาตินั้น เป็นนโยบายของรัฐไทยที่ถูกต้องแล้วหรือ ?

ดูเหมือนว่า การจำกัดเสรีภาพในการทำงานของคนต่างด้าวที่มีสัญชาติของรัฐต่างประเทศ น่าจะเป็นสิ่งที่เข้าใจได้และชอบธรรม แต่หากเป็นกรณีของคนไว้สัญชาติที่มีสิทธิอาศัยการในประเทศไทย ก็เกิดความสงสัยว่า เมื่อบุคคลดังกล่าวจัดเป็นคนต่างด้าวที่ไม่อยู่ในสัญชาติของประเทศไทย การใช้สิทธิในเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย ก็น่าจะเป็นการกระทำที่ก่อประโยชน์มากที่สุดต่อบุคคลนั้นเอง และสังคมไทย การไม่ยอมแยกแยะแรงงานต่างด้าวไว้สัญชาติที่มีความกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม กับสังคมไทยออกจากแรงงานไว้สัญชาติที่ยังไม่มีความกลมกลืนใดๆ กับสังคมไทยเป็นการกระทำที่เหมาะสม ดีแล้วหรือ ? โดยประสบการณ์ของรัฐไทย การปฏิเสธสิทธิในการทำงานของคนต่างด้าวที่ไม่อยู่กับลับประเทศดันทางเป็นสิ่งที่ทำมาตลอดในกฎหมายของไทย³⁹ แต่ในข้อเท็จจริง ฝ่ายปกครองของรัฐไทยก็ต้องผ่อนปรนให้คนต่างด้าวที่ไม่อยู่กับลับดันออกไปจากประเทศไทย ทำงานได้เพื่อเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว แต่การไม่ยอมรับรองสิทธิที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นได้ให้นาทีเรียนด้านลบ อย่างยิ่งต่อสังคมไทย เมื่อมนุษย์จำต้องทำงานเพื่อยังชีพเพื่อยืด命 การมีกฎหมายมาทำให้การทำงานของคนต่างด้าวบางกลุ่มเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย จึงเป็นการเปิดโอกาสให้มีการเลี้ยงกฎหมายเกิดขึ้น จากฝ่ายคนต่างด้าวที่จำต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพ และเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไร้ศีลธรรม ใช้ความผิดกฎหมายของการทำงานนี้เป็นโอกาสในการทุจริตและประพฤติมิชอบ

ความส่งท้าย

เราทุกคนในโลกตระหนักดีว่า สันติภาพเป็นสภาวะที่เอื้อต่อความสุขของมนุษย์ ความมีสัญชาติไทยหรือไม่ ไม่น่าจะมาเป็นข้อจำกัดความสุขของมนุษย์ และเราทุกคนในโลกตระหนักดีว่า มนุษย์แบบทุกคน ต้องทำงาน เพื่อการการทำงานเป็นหนทางในการประกอบอาชีพ ปัญหาการหาเลี้ยงปากห้องเป็นปัญหาที่มนุษย์ต้องเผชิญตามธรรมชาติ สิทธิในการทำงานหาเลี้ยงชีพจึงเป็นสิทธิมนุษยชน การห้ามทำงานอันเนื่องมาจากความทิวและความอดในปัจจัยเลี้ยงชีพจึงเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้โดยหลักมนุษยธรรม ความเป็นไทยหรือต่างด้าว ก็ไม่น่าจะมีความชอบธรรมที่จะมาเกี่ยวข้อง ความสมานฉันท์ที่จะเกิดแก่มนุษย์ในเรื่องการทำงาน ก็คือ การไม่ทำให้มนุษย์ต้องจนมุ่นในความอดยากในปัจจัยชีพ สิ่งเหล่านี้ไม่รวมถึงการสะสมทรัพย์ในลักษณะที่เป็นวัตถุนิยม ซึ่งการจำกัดเสรีภาพของคนต่างด้าวที่จะกอบโกยความร่ำรวยในประเทศที่ตนไม่มีสัญชาติ ก็น่าจะทำได้ และก็ทำกัน

ในสังคมมานั้นที่ การจำกัดเสรีภาพในการทำงานของแรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยจะทำให้แรงงานนี้ขาดไว้ปัจจัยชีพอันสมควร ก็น่าจะเป็นสิ่งที่ผิดหลักสิทธิมนุษยชน กฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายระหว่างประเทศ แต่การที่แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยกอบโกยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ไทยออกไปจากประเทศไทยจนเกินกว่าสัดส่วนที่เป็นธรรม ก็น่าจะเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของคนที่อาศัยอยู่ในสังคมไทยเช่นกัน จะต้องแสวงหาจุดสมดุลในการจัดการปัญหาของแรงงานที่ไม่มีสัญชาติ สมานฉันท์นี้ยังอาจจะเป็นกลไกที่ดึงดูดที่สุดที่จะเจรจาหารือระหว่างมนุษย์ที่แบ่งบ้านวินาทีที่อยู่ร่วมกันบนโลกใบนี้

³⁹ กล่าวคือ ทั้งโดย ประกาศคณะกรรมการปัจจัยบัญชี ๓๒๒ พ.ศ.๒๕๑๔ และ พ.ร.บ.การทำงานคนต่างด้าว พ.ศ.๒๕๑๑